

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kristýna Štroblová

Alternativní formy soužití se zaměřením na francouzskou úpravu

Diplomová práce

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Alternativní formy soužití se zaměřením na francouzskou úpravu” vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Sobotce dne 10. 10. 2014

.....
Kristýna Štroblová

Obsah

Seznam zkratk	6
1 Úvod	7
2 Úvod do právní úpravy alternativních forem soužití ve francouzském právním systému	10
3 Konkubinát – nesezdané soužití	12
3.1 Základní prvky legální definice.....	12
3.2 Prokazování konkubinátu.....	13
3.3 Účinky konkubinátu	14
3.3.1 Sociální legislativa.....	14
3.3.2 Daňové právo	15
3.3.3 Dědické právo.....	15
3.3.4 Práva osobní povahy.....	15
3.3.5 Práva majetková	15
3.3.6 Účinky konkubinátu ve vztahu k dětem.....	16
3.4 Zánik konkubinátu.....	16
3.4.1 Zánik konkubinátu z vlastní vůle	16
3.4.2 Zánik konkubinátu úmrtím partnera	17
4 Úvod do institutu PACSu – smlouva o občanské solidaritě	18
4.1 Právní povaha PACSu	18
5 Historie PACSu	19
5.1 Legislativní návrhy předcházející PACSu.....	19
5.2 Rozhodnutí francouzské Ústavní rady o ústavnosti zákona	21
5.3 Legislativní rámec	23
6 Uzavírání PACSu	25
6.1 Základní náležitosti	25
6.1.1 Souhlas stran	25
6.1.2 Právní způsobilost stran.....	25
6.1.3 Překážky PACSu	26
6.1.4 Obsah kontraktu.....	26
6.2 Formální náležitosti	27
6.2.1 Vyhotovení smlouvy.....	27
6.2.2 Společná deklarace a registrace smlouvy.....	28
6.2.3 Publicita PACSu.....	29
7 Právní režim PACSu	30
7.1 Obecný právní režim PACSu – oddělené nabývání majetku.....	30
7.2 Speciální právní režim PACSu – spoluvlastnictví	31
7.2.1 Správa majetku ve spoluvlastnictví	31
8 Účinky PACSu	33
8.1 Účinky PACSu v osobní sféře.....	33

8.1.1	Společný život	33
8.1.2	Vzájemná podpora	33
8.1.3	Povinnost věrnosti a vzájemného respektu	34
8.1.4	Účinky PACSu v oblasti jména, národnosti a právo pobytu	34
8.1.5	PACS a příbuzenství	35
8.1.6	Příbuzenský poměr rodiče k dítěti	35
8.1.7	Adopce	36
8.1.8	Asistovaná reprodukce	37
8.2	Účinky PACSu v majetkové sféře	38
8.2.1	Materiální pomoc	38
8.2.2	Odpovědnost za dluhy – majetkové vztahy ke třetím osobám	38
8.2.3	Dědění a darování mezi paksovanými	39
8.2.4	Účinky v daňové oblasti	39
8.2.5	Účinky v oblasti práva sociálního zabezpečení	40
8.2.6	Účinky v oblasti pracovního práva	43
8.2.7	Účinky v oblasti bydlení	43
9	Zánik PACSu	45
9.1	Zrušení PACSu	45
9.1.1	Zrušení PACSu společným prohlášením partnerů	45
9.1.2	Zrušení PACSu jednostranným prohlášením	47
9.1.3	Zrušení PACSu uzavřením manželství	48
9.1.4	Úmrtí partnera	48
9.2	Důsledky zániku PACSu	48
9.2.1	Náhrada újmy způsobené jednostranným zrušením PACSu	49
9.2.2	Vypořádání společného majetku	49
9.2.3	Vypořádání pohledávek mezi partnery	51
9.2.4	Zánik PACSu a děti	51
9.2.5	Ochrana pozůstalého partnera	51
10	Mariage pour tous – manželství osob stejného pohlaví	52
10.1	Sociální a politický kontext	52
10.2	Právní úprava	53
10.3	PACS versus mariage	54
10.3.1	Podmínky a způsoby uzavření	54
10.3.2	Způsoby zániku manželství	55
10.3.3	Vývoj počtu uzavřených manželství a PACSů	56
10.4	Účinky nové zákonné úpravy	56
10.4.1	Zpřístupnění manželství osobám stejného pohlaví	57
10.4.2	Možnost uzavření manželství s cizincem	57
10.4.3	Adopce	57
10.4.4	Asistovaná reprodukce	57
10.4.5	Sukcese	58
10.4.6	Účinky v oblasti národnosti	58
10.4.7	Účinky v oblasti sociálních práv	59
11	Závěr	60
12	Bibliografie	62

13	Shrnutí.....	68
14	Summary	70
15	Seznam klíčových slov.....	72
16	Key words	73

Seznam zkratk

CC	Code civil – občanský zákoník
art.	article – článek
al.	alinéa – odstavec
PACS	Pacte Civil de Solidarité – Občanský pakt solidarity
paksovat	uzavřít PACS, vstoupit do PACSu
paksovaný partner	partner, který uzavřel PACS, vstoupil do PACSu

1 Úvod

Název diplomové práce zní „Alternativní formy soužití se zaměřením na francouzskou úpravu“. Výraz „alternativní formy soužití“ lze chápat ve smyslu náhradní formy soužití k základnímu institutu párového soužití – manželství. Postupně budou představeny dvě formy alternativního soužití ve francouzském právním systému – konkubinát – nesezdané soužití a PACS – forma registrovaného partnerství ve Francii. Podstatná část obsahu bude věnována také nedávno přijatému zákonu, který legalizuje manželství osob stejného pohlaví. Nejširěji a nejpodrobněji se přitom práce zaměřuje na analýzu institutu PACSu.

Původně měla být práce zaměřena na komparaci právní úpravy registrovaného partnerství v České republice a francouzského PACSu, ale po důkladnějším prostudování tématu jsem zjistila, že oba instituty jsou natolik rozdílné, až se dá říci neporovnatelné. Tudíž jsem se rozhodla soustředit svoji pozornost na francouzskou úpravu, která mi přijde velmi zajímavá a inspirativní pro českou právní úpravu těchto institutů rodinného práva. Volba tématu vztahující se k francouzské právní úpravě byla ovlivněna rovněž mým celoživotním zájmem o Francii a francouzské právní prostředí. Bylo vybráno i z toho důvodu, že se mi během univerzitních studií naskytlá příležitost vycestovat na studijní pobyt do Francie, kde jsem měla k dispozici dostatek odborné literatury a získala tak ideální zázemí pro zpracování tohoto tématu.

Domnívám se, že otázka právního postavení osob žijících v konkubinátu, PACSu (či registrovaného partnerství), jakož i legalizace manželství osob stejného pohlaví je stále živým a aktuálním tématem. Právní řády různých zemí zavádějí odlišné právní režimy jednotlivých institutů a přiznávají a ukládají tak dotyčným rozličná práva a povinnosti. Předmětem diplomové práce je podrobná analýza výše jmenovaných alternativních forem soužití francouzského rodinného práva – konkubinátu a PACSu, doplněná o stručný rozbor nového zákona o uzavírání manželství homosexuálními páry. Práce si klade za cíl odhalit výhody a nevýhody jednotlivých institutů, zjistit úroveň a kvalitu francouzské právní úpravy, jakož i být případně příručkou inspirující k budoucím legislativním změnám daných institutů v českém právním systému.

V konkrétnější rovině se předmětná práce snaží nalézt odpovědi na otázky právního postavení konkubínů a paksovaných partnerů. Mají konkubíni nějaká práva nebo se jedná jen o faktický stav právem reprobovaný? Jaká je právní povaha PACSu? Jde o obligační či rodinněprávní

institut? Jsou nositeli sociálních práv? Jak francouzské právo reaguje na zánik konkubinátu a PACSu? Na všechny tyto a mnohé další otázky se diplomová práce pokouší nalézt odpovědi. Nutno podotknout, že z hlediska povoleného rozsahu nebylo možno pojmout veškerou problematiku vztahující se k danému tématu. Snahou tak je představit základní a nejpodstatnější prvky jednotlivých institutů.

V rámci diplomové práce je uplatněna metoda analytická, která umožní dopodrobna rozebrat všechny aspekty výše jmenovaných institutů. Metoda analytická je v podstatné části práce doplněna metodou komparativní a teleologickou.

Dosavadní zpracování dané problematiky v české právní úpravě je takřka mizivé. Existuje pouze několik málo česky psaných odborných článků, které ne příliš do hloubky popisují způsoby alternativního soužití ve francouzském právním systému. Zcela vyčerpávajícím způsobem je však téma zpracováno ve francouzské právní úpravě, a to v podobě odborných článků, časopisů, knih, příruček, speciálně zaměřených internetových stránek, judikatury soudů a velkého množství zákonů vztahující se k dané tematice. Je tomu tak také proto, že rodinné právo, jakož tedy i vztahy párového soužití, vždy stály a stojí v centru pozornosti francouzské společnosti. Primárně bylo tedy při psaní práce čerpáno z francouzských zdrojů.

Upozornit bych v tomto bodě chtěla na problematiku překladu z francouzského jazyka do českého. Jelikož se v práci zabývám některými instituty, které jsou pro české právo zcela neznámé, byla jsem nucena poradit si i s mnohdy obtížným překladem, neboť nalézt adekvátní výraz, který by co nejlépe vystihoval daný institut, nebylo vždy lehké. Tak např. pro osobu, která uzavřela PACS, používám sousloví „paksovaný partner“. Stejně tak slovní spojení „uzavřít PACS“ má své synonymum – paksovat. Pro institut nesezdaného soužití používám výraz kohabítace či konkubinát, osoba žijící v nesezdaném soužití je pak konkubín či kohabítant. V této souvislosti lze zmínit, že pojem konkubín je typický pro francouzské právo, zatímco český právní systém operuje spíše s pojmem kohabítace.

Struktura práce je následující. Úvodem budou nastíněny dvě možné alternativy manželského soužití – nesezdané soužití a PACS. Druhá kapitola bude věnována analýze konkubinátu – účincím ve sféře osobnostní i majetkové, sociální, daňové aj. Třetí kapitola uvozuje nejrozsáhlejší část práce – studium PACSu. Postupně bude popsána historie zavedení nové právní úpravy včetně stanoviska francouzské Ústavní rady, formální náležitosti založení a vzniku, alternativy majetkového režimu partnerů. Následovat bude analýza účinků

paksovaného svazku – podobně jako u konkubinátu účinky osobní i majetkové povahy aj. Čtenáři bude poskytnuto srovnání podoby daného institutu před reformou z roku 2006 a jeho změn, které nastaly po ní. Posléze bude pojednáno o možnostech zrušení PACSu a následcích zániku. Závěrem následuje exkurz do nového zákona o uzavírání manželství páry stejného pohlaví, s důrazem na porovnání rozsahu práv náležející páru žijícímu v manželství či na druhé straně v PACSu.

Domnívám se, že studium právních úprav cizích právních řádů je nezbytným předpokladem ke zdokonalování, zkvalitnění vlastního právního systému. Pokud se mi touto diplomovou prací podařilo čtenáři alespoň trochu přiblížit a osvětlit současný stav párového soužití ve francouzském právním systému či podnítit zájem ke studiu dané problematiky, bude mě to ze srdce těšit.

2 Úvod do právní úpravy alternativních forem soužití ve francouzském právním systému

Po dlouhou dobu bylo manželství jedinou formou právně uznaného svazku. Jiné formy párového soužití francouzský Code civil¹ neznal a ponechal je mimo pole své působnosti.

Ve druhé polovině 20. století se ale objevují liberalistické tendence a sílí snaha po změně právního řádu. Nejdříve se francouzský zákonodárce rozhodl přiznat určitá práva heterosexuálním nesezdaným párům (zejména v právu sociálního zabezpečení, výhody v oblasti nájmu, atd.). V roce 1994 spatřily světlo světa dva zákony, které nerozlišovaly mezi páry sezdánými a žijícími mimo manželství², když stejná práva přiznávaly oběma kategoriím³. Legislativní snaha alespoň částečně zrovnoprávnit heterosexuální nesezdané páry byla završena dne 15. listopadu 1999, kdy byla do CC vložena legální definice konkubinátu⁴, proklamující výstup nesezdaného soužití z „non droit“⁵. Současně zákonodárce nabídl párům, které se nechtěly podrobit striktním pravidlům manželského svazku, možnost uzavřít zcela novou, alternativní formu soužití – Pakt solidarity neboli PACS.^{6 7}

Složitější situaci byly podrobeny homosexuální páry, jejichž právní uznání bylo během na dlouhou trať. Postupně jim byla přiznávána některá práva, jimiž do té doby disponovaly jen heterosexuální páry. Např. v zákoně z roku 1982 byl v jejich prospěch stanoven zákaz rozvázání pracovního poměru z důvodu sexuální orientace.⁸ Zmiňme také Evropskou úmluvu, která zakazuje jakoukoli diskriminaci založenou na sexuální orientaci. V roce 1999 pak byly na konec i homosexuální páry zahrnuty do legální definice konkubinátu a byla jim dána možnost uzavřít PACS. Konečně zákon ze 17. května 2013 přiznává párům stejného pohlaví možnost uzavřít manželství a adoptovat dítě.

Současný francouzský právní řád tedy nabízí dvojici lidí tři právní režimy – konkubinát, pacte civil de solidarité, který představuje registrované partnerství svého druhu, a manželství. Klasickou, převažující formou však nadále zůstává manželství, které nyní nově mohou ve

¹ V překladu francouzský občanský zákoník, dále jen CC. Byl schválen 21. března 1804. Ačkoli byl nesčetněkrát novelizován, stále zůstává základem francouzského soukromého práva.

² Ve francouzštině „les couples hors de mariage“

³ Jednalo se o tyto zákony: Loi n° 94-629 du 25 juillet 1994 relative à la famille, Loi n° 94-654 du 29 juillet 1994 relative au don et à l'utilisation des éléments et produits du corps humain, à l'assistance médicale à la procréation et au diagnostic prénatal

⁴ Art. 515-8 du code civil issu de la loi du 15 novembre 1999 sur le PACS

⁵ Rozuměj „bezprávi“

⁶ Národní shromáždění přijalo dne 15. listopadu 1999 zákon o PACSu 315 hlasy; proti bylo 249 poslanců

⁷ Francouzsky „pacte de solidarité“, neboli PACS

⁸ BÉNABENT, Alain: *Droit de la famille*. 2. vydání. Paris: Lextenso, 2012, s. 287.

Francii uzavírat i homosexuální páry. Právní zakotvení PACSu a konkubinátu v CC v roce 1999⁹ způsobilo prudký pokles počtu uzavřených manželství. Skutečnost, že došlo k plné integraci těchto forem svazku do francouzského rodinného práva, podtrhuje fakt, že zákonem z 12. května 2009¹⁰ byla dána možnost soudci ve věcech rodinněprávních od 1. ledna 2010 rozhodovat spory vzešlé z PACSu či konkubinátu.

⁹Stalo se tak zákonem č. 99-944 ze dne 15.11. 1999 (Loi n° 99-944 du 15 novembre 1999 relative au pacte civil de solidarité).

¹⁰Loi n° 2009-526 du 12 mai 2009

3 Konkubinát – nesezdané soužití

Konkubinát či kohabítace představuje v dnešní době ve Francii velmi frekventovanou formu párového soužití. I v minulosti byl tento fenomén hojně praktikován. Významně se nesezdané soužití rozvinulo v 60. a 70. letech, která byla poznamenána tzv. sexuální revolucí, jejímž heslem byla sexuální svoboda. I když konkubinát jako formu párového soužití právo uznává, v porovnání s manželstvím poskytuje partnerům jen úzký obsah práv.¹¹

Nejdříve malý lingvistický exkurz k pojmu konkubinát. Pro nesezdané soužití muže a ženy používáme tradiční označení konkubinát¹², existují však i jiná synonyma vystihující tento fenomén – tradičně např. „volný svazek“ či „kohabítace“. Asi nejfrekventovanějším výrazem zůstává však konkubinát, neboť osoby žijící v konkubinátu můžeme označit pojmy „konkubín“ a „konkubína“, což podtrhuje i judikatura Kasačního soudu. Z anglosaských zemí pronikly do francouzštiny i výrazy „mariage informel“¹³ nebo „mariage consensuel“¹⁴, které evokují, že jde o jakési kvazi – manželství.¹⁵

3.1 Základní prvky legální definice

Legální definici institutu podává francouzský občanský zákoník Code civil v čl. 515-8: „*Konkubinát je faktický svazek, charakterizovaný společným životem, představující prvek stability a kontinuity mezi dvěma osobami stejného nebo opačného pohlaví žijícími v páru.*“¹⁶

Zákonná definice v sobě obsahuje několik základních prvků. V první řadě konkubinát je svazek faktický, nikoli právní. I když tedy vytváří určité právní účinky, rozdílně od manželství a PACSu se jedná o faktickou situaci, tedy takovou, kterou zákon neupravuje.

Dalším prvkem definice je „společný život.“ Stejně jako manželství či PACS, konkubinát předpokládá soužití osob, tedy mj. společné bydlení, finanční zdroje, zájmy....¹⁷ Prvek stability a kontinuity je mnohdy těžké prokázat, soudci obvykle berou v potaz délku soužití. Nicméně existence společného bydlení není automatickým předpokladem pro

¹¹ BUFFELAN-LANORE, Yvaine, LARRIBAU-TERNEYRE, Virginie. *Droit civil: introduction, biens, personnes, famille*. 17. vydání. Paris: Dalloz, 2011, s. 709.

¹² Ve francouzštině „concubinage“: slovo vzniklo z latinského cum + cubo = spát s někým, souložit s někým.

¹³ Neformální manželství

¹⁴ Konsenzuální manželství

¹⁵ ELISCHER, David. Několik úvah nad kohabítací: *Právní forum*, 2009, roč. 6, č. 7, s. 258-261.

¹⁶ Art. 515-8 du code civil

¹⁷ Cons. const., 9 nov. 1999, n° 99-419

naplnění pojmu konkubinát. Dvě osoby, které spolu žijí v jednom bytě, tak mohou být spolunájemci, a to aniž by zároveň žily v konkubinátu. Na druhé straně bylo judikováno, že i když spolu trvale dvě osoby nežijí ve společném obydlí, může se přesto jednat o konkubinát, pokud je jejich vztah dlouhodobý a stabilní.¹⁸

Jelikož je v zákonné definici obsaženo, že se jedná o „*svazek mezi dvěma osobami žijícími v páru*“, chce tím zákonodárce podtrhnout fakt, že mezi dvěma osobami musí existovat sexuální vztah“, ať už se jedná o osoby stejného nebo opačného pohlaví.¹⁹

Předchozí judikatura zavrhovala konkubinát pro homosexuální páry a zdůrazňovala fakt, že konkubinát je soužití osob, které spolu trvale žijí jako manželé, ale bez uzavření manželství. To bylo tedy až donedávna vyhrazeno pouze heterosexuálním párům.^{20 21}

Existence konkubinátu je neformální, nepředpokládá žádnou deklaraci ani ceremonii. Absence formalismu umožňuje osobě žít i v několika konkubinátech současně či kombinovat svazek právní se svazkem faktickým – osoba tak může žít v konkubinátu, přestože je již sezdaná či „paksovaná“ s jinou osobou.²²

3.2 Prokazování konkubinátu

V konkubinátu žije pár, který nemůže nebo nechce vstoupit do manželství ani uzavřít PACS. Výhodou tohoto institutu je jeho pružnost. Je to svazek, který se uskutečňuje mimo právní rámec, je vytvářen pouhou vůlí dvou osob. Vznik, účinky ani jeho zánik zákon neřeší. To ale neznamená, že osobám žijícím v konkubinátu zákonodárce nepřiznává žádná práva a povinnosti.

K tomu, aby osoba v „nesezdaném soužití“ disponovala určitými oprávněními, je mnohdy nutné prokázat existenci konkubinátu. Na rozdíl od osoby, která při uzavření manželství obdrží oddací list, osoba kohabitující nemůže žádným oficiálním dokumentem prokázat existenci svazku. Ani rodný list nepodává tuto informaci. Je tedy na páru, aby konkubinát prokázal, a to prostřednictvím dvou dokumentů – „čestného prohlášení“ nebo taktéž „osvědčení o konkubinátu“. Je vydáván obecním úřadem na základě prohlášení osoby žijící v konkubinátu či třetích osob. Některé úřady či podniky se spokojí s prostým čestným

¹⁸ *Mémento pratique. Droit de la famille*. Levallois: Francis Lefebvre, 2014, s. 307.

¹⁹ BONNET, Vincent: *Droit de la famille*. 3. vydání. Orléans : Paradigma, 2011. s. 275.

²⁰ Cass.soc., 11 juillet 1989, n° 86-10.665.

²¹ BONNET, Vincent. *Droit de la famille*, s. 275.

²² K tomu srov. Cass 2 E civ., 5 juillet 2001, Bull.civ.II n° 136.11

prohlášením, které musí být sepsáno párem a dvěma svědky, kteří nejsou v příbuzenském vztahu s osobami prokazujícími existenci nesezdaného soužití.²³

3.3 Účinky konkubinátu

Konkubinát vytváří některé účinky v právu sociálního zabezpečení, daňovém i občanském.

3.3.1 Sociální legislativa

Sociální zákonodárství se stále více snaží přiznávat nesezdanému páru stejná práva jako manželům. Pokud konkubíni pracují v témže podniku, mají nárok na společnou dovolenou. Na druhou stranu páru nevzniká nárok na vdovský důchod, který náleží pouze manželům.^{24 25} Čl. 15 zákona z 6. července 1989 umožňuje pronajímateli dát výpověď nájemci, pokud chce využívat objekt nájmu ve svůj prospěch, ve prospěch konkubína či dětí konkubína.²⁶ Zákoník sociálního zabezpečení předvídá právo osoby na dávky nemocenského pojištění, pokud tato žije v konkubinátu s pojištěncem a je zároveň osobou vyživovanou. V případě úmrtí pojištěnce následkem pracovního úrazu či nemoci z povolání zákon přiznává konkubínovi právo na doživotní rentu.²⁷ Rovněž má právo na „capital-décès“, což je peněžitý příspěvek vyplácený osobám blízkým v případě úmrtí zesnulého, za splnění zákonných podmínek, a to pokud je příjemce osobou vyživovanou zesnulým pojištěncem.²⁸ Významným oprávněním osoby žijící v konkubinátu je možnost přechodu nájmu na osobu konkubína nebo děti konkubína v případě ukončení nájemní smlouvy.²⁹ V této souvislosti lze zmínit rozsudek Evropského soudu pro lidská práva z roku 2007 – *Karner proti Rakousku* –, ve kterém soud vyslovil názor, že právo na přechod nájmu náleží i homosexuálnímu nesezdanému páru.³⁰ V nedávném rozhodnutí z roku 2010 ve věci *Kozak proti Polsku* judikoval, že je nutno brát v potaz společenský vývoj. Zákonodárce tedy nemůže odmítnout přechod nájmu na partnera,

²³FENOUILLET, Dominique. *Droit de la famille*. 3. vydání. Paris: Dalloz, 2013, s. 257-258.

²⁴BRUSORIO-AILLAUD, Marjorie. *Droit des personnes et de la famille*. 2. vydání. Bruxelles : Larcier, 2012, s. 255.

²⁵K tomu srov. <<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F13106.xhtml>>.

²⁶Loi n° 89-462 du 6 juillet 1989 tendant à améliorer les rapports locatifs

²⁷Art. L. 434-8 du code de la sécurité sociale

²⁸Art. L. 361-4 du code de la sécurité sociale

²⁹Art. 14 de la loi n° 89-462 du 6 juillet 1989 tendant à améliorer les rapports locatifs

³⁰Rozhodnutí ve věci *Karner proti Rakousku* ze dne 24. července 2003. Stížnost 40016/98 (získáno 31. 10. 2014 z databáze HUDOC).

který žil s nájemcem v homosexuálním konkubinátu. V opačném případě by se jednalo o porušení čl. 8 a 14 Úmluvy.³¹

3.3.2 Daňové právo

V oblasti daňového práva platí, že u daně z příjmu jsou osoby žijící v konkubinátu zdaněni samostatně, nepodléhají společnému zdanění jako manželé.³²

3.3.3 Dědické právo

Francouzské dědické právo s konkubinátem nepočítá a osoby žijící v nesezdaném soužití nemohou ze zákona dědit. Jedinou možností je sepsání testamentu, přičemž partneři nejsou osvobozeni od daně dědické, jako je tomu u manželů a osob paksovaných. Francouzské právo na ně v této oblasti nahlíží jako na „cizince“.³³

3.3.4 Práva osobní povahy

Na konkubínský svazek se nevztahuje povinnost zachovávat věrnost, poskytovat si vzájemnou pomoc či podporu. Neaplikují se tu ustanovení o právech a povinnostech mezi manželi, jelikož se nejedná o právní status manželství.³⁴ Konkubinát rovněž nevytváří žádné příbuzenské pouto mezi konkubínou, nemá žádný dopad na občanský stav a konkubíní nemají právo užívat jméno druhého partnera.³⁵

Zákon z 9. července 2010³⁶ poskytuje ochranu proti domácímu násilí uvnitř páru. Oběť násilí se může obrátit na soudce ve věcech rodinných, který rozhodne o ochranném opatření.

3.3.5 Práva majetková

Mezi konkubínou nevzniká majetkové společenství, jako je tomu u manželů. Konkubín je výlučným vlastníkem majetku, který nabyl před vstupem do konkubinátu a v jeho průběhu. Společný majetek vzniká pouze tehdy, nelze-li identifikovat skutečného vlastníka. Pokud nabudou nějaký majetek během trvání svazku společně, vzniká režim spoluvlastnictví.

³¹ Rozhodnutí ve věci Kozak proti Polsku ze dne 2. března 2010. Stížnost 13102/02 (získáno 31. 10. 2014 z databáze HUDOC).

³² Podrobněji k daňové problematice viz BUFFELAN-LANORE, Yvaine, LARRIBAU-TERNEYRE, Virginie. *Droit civil: introduction, biens, personnes, famille*, s. 720.

³³ Tamtéž, s. 719.

³⁴ COURBE, Patrik, GOUTTENOIRE, Adeline. *Droit de la famille*. 6. vydání. Paris: Dalloz, 2013, s. 278.

³⁵ Bonnet Vincent. *Droit de la famille*. 3. vydání. Orléans : Paradigme, 2011, s. 277.

³⁶ LOI n° 2010-769 du 9 juillet 2010 relative aux violences faites spécifiquement aux femmes, aux violences au sein des couples et aux incidences de ces dernières sur les enfants

Každý odpovídá za své vlastní závazky. Stejně tak ze zákona nevyplývá povinnost podílet se svými financemi na společném chodu domácnosti. Nevzniká ani vyživovací povinnost.³⁷

3.3.6 Účinky konkubinátu ve vztahu k dětem

Od přijetí zákona z 8. ledna 1993³⁸ je nastolen princip, že rodičovská autorita náleží oběma rodičům žijícím v nesezdaném svazku, avšak tito dva musí uznat dítě před tím, než dosáhne jednoho roku věku. Zákon zrušil dřívější podmínku „společného života“ mezi rodiči dítěte, která musela být naplněna v okamžiku aktu uznání dítěte.

Platí tedy, že rodičovská autorita bude moci být vykonávána společně, pokud rodiče doloží společné prohlášení u soudu vyšší instance nebo na základě rozhodnutí soudce ve věcech rodinněprávních.³⁹

Společná adopce nesezdaným párem je ve francouzském právu zapovězena. Pouze jeden z konkubínů může adoptovat dítě jakožto osoba svobodná. Rovněž není možné dodatečné osvojení druhým partnerem.⁴⁰

Zákon z 29. července 1994⁴¹ opravňuje nejen manžele, ale i pár v konkubinátu za splnění zákonných podmínek využít služeb asistované reprodukce. Asistovanou reprodukci může podstoupit pouze heterosexuální pár, který dosáhl stanoveného věku a vede společný život po dobu minimálně dvou let.

3.4 Zánik konkubinátu

Rozvázání konkubinátu nevyvolává a priori žádné právní účinky, neboť jeho zánik právo neupravuje. Přesto rozvázání svazku může být doprovázeno konflikty. Můžeme rozlišit zánik konkubinátu z vlastní vůle či na základě úmrtí jednoho z partnerů.

3.4.1 Zánik konkubinátu z vlastní vůle

Rozhodnutí o ukončení konkubínského svazku je zcela svobodné a dobrovolné, a tedy v žádném případě dotyčného partnera nebere k odpovědnosti. Opouštěný partner nemá nárok na výživné ani na jinou odškodňující dávku. Z tohoto pravidla existuje výjimka.

³⁷BRUSORIO-AILLAUD, Marjorie. *Droit des Personnes et de la Familles*, s. 253-254.

³⁸Loi n° 2002-305 du 4 mars 2002 relative à l'autorité parentale

³⁹Art. 372 du code civil

⁴⁰COURBE, Patrick, GOUTTENOIRE, Adeline. *Droit de la famille*, s. 280.

⁴¹Art. 311-20 du code civil

Ve francouzském právu se hovoří o tzv. teorii „zneužití práva“,⁴² která je zakotvena v ustanoveních CC⁴³ a umožňuje získat opuštěnému partnerovi odškodnění v případě, že rozvázání svazku bylo učiněno „chybně“, druhému partnerovi tím vznikla škoda a mezi „chybným rozvázáním“ a škodou existuje příčinná souvislost. Chyba může spočívat v okolnostech, za kterých byl svazek rozvázán či ve způsobu chování opouštějícího partnera během jejich společného života.⁴⁴ Judikatura vyvozuje, že každý má právo ze svazku odejít, ale musí tak učinit způsobem loajálním ke druhému partnerovi.⁴⁵

V případě rozvázání svazku je každý vlastníkem majetku, jehož koupí dostatečně osvědčí. Během života mohou partneři nabýt majetek i do spoluvlastnictví. Pokud byl majetek koupen jménem pouze jednoho z partnerů, ale placen oběma, lze aplikovat teorii bezdůvodného obohacení.⁴⁶

3.4.2 Zánik konkubinátu úmrtím partnera

Osoby v konkubinátu po sobě ze zákona nedědí, a tak v případě úmrtí partnera druhý nemá nárok na dědictví, které tudíž připadne jeho rodině. Co se týče majetku, který měli konkubíni ve spoluvlastnictví, stává se součástí soupisu majetku v dědictví a novým spoluvlastníkem se tak může stát člen konkubínovy rodiny. Pokud zemřelý partner odkáže část majetku pozůstalému druhovi, takto odkázaný majetek nesmí překročit zákonem stanovenou výši a podléhá obligatornímu zdanění.⁴⁷

⁴²Ve francouzštině „théorie de l’abus de droit“

⁴³Art. 1382 du code civil

⁴⁴Judikatura chybným rozvázáním spatřuje např. opuštění partnerky v prvních měsících těhotenství, opuštění doprovázené násilím, skutečnost, že opouštějící partner během společného života bránil partnerovi ve výkonu zaměstnání, slib svatby aj.

⁴⁵BONNET, Vincent. *Droit de la famille*, s. 281.

⁴⁶AILLAUD-BRUSORIO, Marjorie. *Droit des Personnes et de la Famille*, s. 257-258.

⁴⁷BONNET, Vincent. *Droit de la famille*, s. 285.

4 Úvod do institutu PACSu – smlouva o občanské solidaritě

Je tomu již bezmála 15 let, co se Smlouva o občanské solidaritě⁴⁸ neboli PACS⁴⁹ stal součástí francouzského právního řádu. Na rozdíl od konkubinátu je PACS institut, jehož vznik, práva a povinnosti vně a uvnitř svazku, jakož i zánik jsou právem upraveny a jehož dopad do mnoha oblastí života je nepochybný. Podoba dnešního PACSu je výsledkem historie několikaletého vývoje, kompromisů sociologických a politických názorů a rozsáhlé judikatorní činnosti.

4.1 Právní povaha PACSu

Hned úvodem je třeba vyřešit otázku právní povahy PACSu. Co je PACS z hlediska právního? Jedná se o institut závazkového práva či rodinněprávní institut?

Ač zákon jasně stanovuje, že se jedná o smlouvu, její úpravu najdeme v CC, a to nikoli v části věnující se smluvnímu právu, ale v knize první věnované osobám. Lze shrnout, že se jedná o hybridní institut, jehož právní povaha osciluje mezi smlouvou *sui generis* (obligačněprávním institutem) a rodinněprávním institutem mající některé shodné rysy s manželstvím.⁵⁰

PACS se tedy v právním řádu pomyslně nachází mezi institucí manželství, jejíž podmínky vzniku a účinky zákon podrobně upravuje, a institucí konkubinátu pojaté spíše jako faktický stav poskytující jen nepatrnou právní ochranu.

⁴⁸Taktéž Občanská smlouva o solidaritě, Civilní pakt solidarity, smlouva o vzájemné odpovědnosti a jednotě,

⁴⁹ PACS je zkratka francouzského termínu *Pacte civil de solidarité*, v překladu Občanský pakt solidarity.

⁵⁰ ELISCHER, David. Univerzální registrované partnerství (Část II.) aneb zamyšlení nad francouzskou úpravou alternativních forem soužití. *Právní forum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 207-208.

5 Historie PACSu

Impulzy pro vznik PACSu vzešly od homosexuálních párů, jejichž práva byla v porovnání s heterosexuálními páry v minulosti notně oklešťována. Na počátku všeho tedy stojí aspirace párů stejného pohlaví na právní zakotvení a uznání jejich svazku společností, aspirace na plnohodnotný život bez diskriminace. Primárně tak měl být PACS určen gay a lesbickým párům a nikoli institutem, který nabídne další obecnou formu párového soužití.

5.1 Legislativní návrhy předcházející PACSu

Přijetí zákona o PACSu v r. 1999 předcházely rozličné návrhy právní úpravy.

Tím prvním byla v roce 1990 Smlouva o občanském partnerství, která byla inspirována skandinávskou úpravou.⁵¹

V pořadí druhý návrh nese název Contrat d'union civile (CUC) – Smlouva o občanském svazku z roku 1993. Vzešel z poslanecké iniciativy Jean Pierre-Michela⁵². Návrh předvídal včlenění nové právní úpravy do Code civil – knihy první – týkající se osob. V článku 515 CC mělo stát.: „ *Každá fyzická osoba způsobilá v intencích článků 1123–1124 Code civil, bez ohledu na pohlaví, může s jinou fyzickou osobou uzavřít contrat d'union civile.*“⁵³ Tato právní úprava je určena jak těm, kteří nechtějí vstoupit do manželství, tak těm, kteří nemohou. Do pole působnosti tak spadají nejen nesezdané páry, a to heterosexuální či homosexuální, ale rovněž další dvojice lidí, které z určitých důvodů (ne sexuálních) žijí společně.⁵⁴ Pakt byl zapovězen osobám, které již CUC kontrahovaly, stejně jako manželům, dále ascendentům a descendentům. Svazek měl být uzavírán před úředníkem na matrice v místě společného bydliště.⁵⁵ Návrh Smlouvy o občanském svazku nebyl přijat kladně. Jak píše ve svém článku David Elischer: „ *...obecně řečeno návrh se pokoušel transponovat manželský model na homosexuální páry, což se v právně – technické podobě nepříliš zdařilo.*“⁵⁶

⁵¹ELISCHER, David. Univerzální registrované partnerství (Část I.) aneb zamyšlení nad francouzskou úpravou alternativních forem soužití. *Právní forum*, 2006, roč. 3, č. 5, s. 184.

⁵²Tamtéž, s. 184.

⁵³Proposition de loi n° 3066 du 25 novembre 1992 tendant à créer un "contrat d'union civile, art. 2. Dostupný na <<http://www.france.qrd.org/texts/cuc.html>>.

⁵⁴K tomu více viz BRANLARD, Jean-Paul. *Droit de la famille*, 1994, n° 95, s. 8-16.

⁵⁵Proposition de loi n°3066 du 25 novembre 1992 tendant à créer un "contrat d'union civile

⁵⁶ELISCHER, David. Univerzální registrované partnerství (Část I.) aneb zamyšlení nad francouzskou úpravou alternativních forem soužití. *Právní forum*, 2006, roč. 3, č. 5, s. 184.

V roce 1997 se objevil další významnější návrh zákona – Contrat d'union sociale (CUS) neboli Smlouva o společenském svazku⁵⁷, předložený Socialistickou stranou. „*Contrat d'union sociale je pouto spojující dvě právně způsobilé fyzické osoby, které chtějí vést společný život.*“⁵⁸ Kontrakt je otevřený pro všechny osoby, které žijí společně – rozumějí se tím např. i sourozenci žijící pod společnou střechou, studenti v podnájmu apod. Do svazku nemohou vstoupit ascendentí a descendentí a rovněž vylučuje kolaterály do druhého stupně. Podstatou kontraktu je solidarita mezi kontrahenty, vzájemná materiální a morální podpora. Nabízí stranám výhody v oblasti sociální, daňové, jakož i v právu dědickém.⁵⁹

V roce 1996 byl profesor Jean Hauser pověřen ministrem spravedlnosti vypracováním dalšího návrhu – Pacte d'intérêt commun (PIC) – Pakt společného zájmu.

„*Pacte d'intérêt commun je smlouva, kterou uzavírají dvě zletilé fyzické osoby za účelem uspořádání svých peněžních a jiných majetkových vztahů ve společném životě.*“ Pakt společného zájmu měl být vtělen jako zvláštní smluvní typ mezi ostatní kontrakty Code civil. Statusové otázky ovšem ponechával stranou, upravoval pouze majetkové vztahy mezi dvěma osobami. Návrh profesora Hausera byl vnímán taktéž kriticky a odsouzen k zániku.⁶⁰

Dalším poslaneckým návrhem byl CUCS – Contrat d'union civile et sociale – Smlouva o občanské a sociální společnosti, který v sobě slučoval dva předešlé návrhy – CUC a CUS, nic nového však nepřinášel. „*Contrat d'union civile et sociale vytváří pouto mezi dvěma fyzickými osobami, bez ohledu na pohlaví, způsobilými v intencích článků 1123–1124 Code civile, které se rozhodly vést společný život.*“⁶¹ Z působnosti jsou vyloučeni ascendentí a descendentí, tedy příbuzní v přímé linii.⁶²

Názory na to, jaká úprava ze všech předložených návrhů byla nejpodařenější, se mohou lišit. Tak například Vincent Bonnet ve své knize pokládá za nejpodařenější verzi Pakt společného zájmu (PIC), který nebyl určen jen pro párový život partnerů, mohl být uzavřen i mezi bratrem a sestrou a byl skutečným institutem upravující majetkové vztahy.⁶³

⁵⁷Proposition de la loi relative au contrat d'union sociale, n° 3315, déposée le 23 janvier 1997. Dostupný na <<http://www.senat.fr/leg/pp196-274.html>>.

⁵⁸Proposition de la loi relative au contrat d'union sociale, art. 1

⁵⁹Proposition de la loi relative au contrat d'union sociale.

⁶⁰Projet de la loi relatif au pacte d'intérêt commun. Dostupný na <<http://www.france.qrd.org/texts/hauser-980424.html>>.

⁶¹Projet de la loi relatif au pacte d'intérêt commun, art. 1

⁶²Projet de la loi relatif au pacte d'intérêt commun, art. 4

⁶³BONNET, Vincent. *Droit de la famille*, s. 285.

Nicméně až Pacte civil de solidarité byl tím definitivním, finálním textem, který byl přijat, posléze následovaný třemi aplikačními dekrety. Jeho společenský a právní význam ve francouzské společnosti je nepopiratelný.

5.2 Rozhodnutí francouzské Ústavní rady o ústavnosti zákona

Již v průběhu legislativního procesu byla nastolena otázka souladu nového zákona s ústavním pořádkem.⁶⁴ Dne 13.10. 1999 předložilo 213 poslanců Národního shromáždění a 115 senátorů návrh Ústavní radě na vyslovení protiústavnosti čl. 1–7, 13–15 zákona o PACSu.⁶⁵ Ústavní rada měla rozhodnout, zda předmětný zákon podepíše prezident a následně vejde v platnost. Všechny výše zmíněné body podání zamítla jako nedůvodné a potvrdila ústavnost napadeného rozhodnutí, a to ve všech jeho ustanoveních. Předmětné rozhodnutí je ojedinělé v tom, že jeho mnohé nedostatky Ústavní rada sama napravila pomocí interpretačních výhrad, které dotvářejí a v některých ohledech přepisují zákon. Z toho důvodu je Ústavní radě vytýkáno, že doslova zasáhla do legislativního procesu.

Stěžovatelé návrhu v první řadě vytýkají porušení rozsahu zákonodárné kompetence. Tím, že zákon nedefinuje obsah klíčových pojmů, ponechává příliš velký prostor exekutivě a soudci. To lze demonstrovat na výrazu „společný život“ či „vzájemná a materiální pomoc“. Ústavní rada autoritativně judikuje, že pojem „společný život“ v sobě neimplikuje jen prosté soužití dvou osob. „PACS je specifický kontrakt se specifickým účelem, nejedná se pouze o „prosté“ zájmové společenství, společný život mimoto vyžaduje i život v páru - sexuální pouto.⁶⁶ K pojmu vzájemná a materiální pomoc dodává následující: „...*modality této pomoci, kterou jsou partneři povinni si poskytovat, si určí sami ve smlouvě. Ujednání, které by derogovalo principy materiální pomoci, je neplatné. Pokud dojde ke sporu mezi partnery, soud rozhodne podle toho, co si partneři vzájemně dohodli.*“⁶⁷ Nedochozí tedy k rozpínání působnosti soudce, zákonodárná kompetence zůstává nedotčena.

Dále odpůrci namítají porušení zásady rovnosti, když zákonodárce přiznává daňové zvýhodnění paktovaným partnerům stejně jako manželům, přičemž stejné výhody nenáleží osobám žijícím v konkubinátu. Z čl. 13 Deklarace práv člověka a občana z roku 1789

⁶⁴ Francouzská Ústavní rada provádí toliko preventivní (předběžnou) kontrolu ústavnosti před vyhlášením zákona.

⁶⁵ ELISCHER, David. Univerzální registrované partnerství (Část I.) aneb zamyšlení nad francouzskou úpravou alternativních forem soužití. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 3, č. 5, 184-185.

⁶⁶ Considérant n° 26, Cons. const., 9 nov. 1999, n° 99-419

⁶⁷ Tamtéž, considérant n° 31.

vyplývá, že přispívání na správu věcí veřejných musí být rovnoměrně rozloženo mezi všechny občany. Ústavní rada uzavírá, že partneři v PACSu jsou na rozdíl od osob v konkubinátu podrobeni vzájemným povinnostem, jsou povinni si poskytovat vzájemnou a materiální pomoc. Dle čl. 34 Ústavy náleží zákonodárci určit pravidla, dle kterých každý přispívá na správu věcí veřejných. Přítomnost vyživované osoby v manželství a v paktovaném svazku ospravedlňuje poskytnutí takovýchto výhod.⁶⁸

Stěžovatelé dále spatřují porušení principu rovnosti ve vyloučení některých osob z působnosti PACSu. Tady Ústavní rada použila extenzivní výklad, když trvá na tom, že PACS vyžaduje i pohlavní rysy vztahu, což z jeho aplikace nutně vylučuje některé osoby navzájem blízké.⁶⁹

Dalším bodem podání je otázka porušení smluvního práva, když PACS může být jednostranně ukončen, a to i bez udání důvodu. Dle Ústavní rady soukromoprávní kontrakt uzavřený na dobu neurčitou může být ukončen některou ze stran, pokud bude zaručeno obeznámení druhé strany a odškodnění podle okolností ukončení kontraktu. Jakékoli ujednání, které by omezovalo výkon práva jednostranně odstoupit od smlouvy, považuje Ústavní rada za neplatné. Účinky odstoupení nastávají uplynutím tří měsíců od splnění předepsaných formalit.⁷⁰

Odpůrci rovněž namítají, že možnost jednostranně ukončit smlouvu porušuje ústavně zaručený princip ochrany lidské důstojnosti. Tento argument Ústavní rada taktéž zamítla, když judikovala, že jednostranné ukončení nemůže druhý paktující považovat za difamující, přičemž bere v potaz i možnost domoci se náhrady škody způsobené jednostranným ukončením PACSu.⁷¹

Porušení práva na soukromí je dalším bodem podání. Stěžovatelé tvrdí, že registrací PACSu u soudního zapisovatele dojde k zásahu do svobody sexuálního života jednotlivce, k porušení práva na jeho soukromí. Ústavní rada konstatuje, že takovýto registr sleduje dvojí cíl: snahu zachovat veřejný pořádek – především zákaz incestu – a dále stanovení pevného data pro možnou odporovatelnost aktu třetími osobami. Dále oponuje faktem, že v registraci nebude uvedena sexuální orientace paktujících.⁷²

⁶⁸Tamtéž, considérant n° 43

⁶⁹Tamtéž, considérant n° 54, 55

⁷⁰ Considérant n° 60, 6

⁷¹ Considérant n° 60-71

⁷² Tamtéž, considérant n° 72-75

Další bod se týká porušení principu ochrany dítěte a rodiny. Stěžovatelé se dovolávají principu obsaženého v odst. 10 a 11 Preambule Ústavy z roku 1946 proklamující ochranu dítěte a rodiny.⁷³ Ústavní rada trvá na tom, že PACS nevytváří překážku pro výkon rodičovské odpovědnosti, nadále jsou aplikovatelná pravidla pro určování příbuzenství a v případě sporů plynoucích z výkonu rodičovské odpovědnosti bude zachována kompetence zvláštních soudů.⁷⁴

K námitce, že zákon porušuje právo na vlastnictví, se Ústavní rada vyslovila tak, že úprava nenutí partnery setrvat v ideálním spoluvlastnictví. Presumpce spoluvlastnictví platí pouze tehdy, nedohodli si tito něco jiného. Každý z partnerů má kdykoli možnost navrhnout jeho vypořádání.⁷⁵ Dále je Ústavní rada toho názoru, že úprava nenarušuje rovnováhu práv mezi pronajímateli a nájemci, pokud umožňuje pokračování v nájmu partnerovi, od něhož se druhý odstěhuje či zemře, neboť bere v potaz, že totéž oprávnění přiznává zákon z roku 1989 manželovi a prokazatelnému druhovi.⁷⁶ Námitku, že budou narušena práva věřitelů obou partnerů, Ústavní rada taktéž zamítla jako nedůvodnou.⁷⁷

Stěžovatelé namítali nebezpečí ohrožení republikánského manželství. Ústavní rada konstatuje, že ustanovení PACSu se nikterak nedotýkají ustanovení manželství.⁷⁸

Ústavní rada tak rozhodla, že všechna napadená ustanovení předmětného zákona jsou v souladu s Ústavou.

5.3 Legislativní rámec

Legislativní úprava PACSu se skládá ze dvou základních zdrojů. Tím prvním je Code civil – Kniha první věnovaná osobám⁷⁹ – oddíl nazvaný PACS a konkubinát.⁸⁰ Druhým zdrojem je rozsáhlá skupina zákonů z oblasti práva daňového, pracovního, práva sociálního zabezpečení či nájemního práva. Dále se PACSu týká několik zásadních zákonů. Zákon

⁷³ „Stát zajišťuje jednotlivci a rodině podmínky nezbytné k jejich rozvoji. Zaručuje všem, zejména dítěti, matce a starým pracujícím ochranu zdraví, hmotné zabezpečení, odpočinek a pohodlí.“

⁷⁴ Considérant n° 76-82

⁷⁵ Art. 815 du code civil

⁷⁶ Rozuměj „concubin notoire“

⁷⁷ Considérant n° 86-89

⁷⁸ Considérant n° 59

⁷⁹ Nikoli Kniha týkající se závazků

⁸⁰ Oficiální text o PACSu byl publikován v Journal officiel pod číslem 265 16. listopadu 1999 (s. 16959). Zákon byl vyhlášen 15. listopadu pod číslem 99-944.

z roku 2009⁸¹ potvrdil kompetenci soudů ve věcech rodinněprávních, tedy možnost soudit spory vzniklé při vypořádání podílového spoluvlastnictví a spory týkající se plnění povinností z PACSu. Zákon z roku 2007⁸², o právní ochraně zletilých partnerů, upřesňuje, za jakých podmínek může zletilá osoba mající poručníka či opatrovníka uzavřít pacte civil de solidarité. Zákon z roku 2011⁸³ umožňuje notářům přijímat prohlášení o PACSu, registrovat smlouvy o PACSu a zajišťovat jejich publicitu. Konečně je třeba zmínit aplikační dekrety, jmenovitě z roku 1999⁸⁴ týkající se PACSu, z roku 2006 týkající se prohlášení o PACSu, modifikace, zrušení a publicity PACSu⁸⁵, z roku 2009 upřesňující soudní proceduru ve věcech rodinněprávních týkajících se PACSu⁸⁶ a zákon z roku 2011 vztahující se k proceduře registrace deklarace PACSu, registrace jeho modifikace a zrušení.⁸⁷ V neposlední řadě jsou formujícím zdrojem rozhodnutí Ústavní rady.

Ústavní radě se ovšem nepodařilo svými interpretačními pravidly vyplnit mezery a odstranit veškeré nedostatky zákona o PACSu. Proto se zákonodárce roku 2006 uchýlil k přijetí novely zákona,⁸⁸ která reformuje dosavadní úpravu a v mnoha směrech přibližuje PACS institutu manželství. Verze PACSu z roku 2006 opouští fikci prosté smlouvy o společném životě a předestírá opravdové registrované partnerství podle modelu evropských registrovaných partnerství. Reformní zákon vstoupil v platnost 1. ledna 2007.

⁸¹Loi n° 2009-526 du 12 mai 2009 de simplification et de clarification du droit et d'allègement des procédures

⁸²Loi n° 2007-308 du 5 mars 2007 portant réforme de la protection juridique des majeurs

⁸³Loi n° 2011-331 du 28 mars 2011 de modernisation des professions judiciaires ou juridiques et certaines professions réglementées

⁸⁴Loi n° 99-944 du 15 nov. 1999 relative au PACS

⁸⁵Décret n° 2006-1806 du 23 déc. 2006 relatif à la déclaration, la modification, la dissolution et la publicité du PACS

⁸⁶Décret n° 2009-1591 du 17 déc. 2009 relatif à la procédure devant le juge aux affaires familiales en matière de régimes matrimoniaux et d'indivisions

⁸⁷Décret du 20 août 2012 régit la procédure applicable à l'enregistrement de la déclaration, de la modification et de la dissolution du pacte civil de solidarité reçu par un notaire

⁸⁸Loi n° 2006-728 du 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités

6 Uzavírání PACSu

V článku 515-1 CC stojí: „*Pacte civil de solidarité je smlouva uzavřená dvěma zletilými osobami stejného nebo opačného pohlaví za účelem organizace společného života.*“⁸⁹

Ve svém rozhodnutí Ústavní rada uvedla, že PACS je speciální kontrakt, na který se přiměřeně aplikují i obecná ustanovení o smlouvách, s výjimkou ustanovení, která by byla v rozporu se zákonem o PACSu nebo by se přičila jeho smyslu.⁹⁰ Kromě toho musí PACS splňovat i náležitosti speciální. Zákonodárce rozlišuje mezi základními a formálními náležitostmi PACSu.

6.1 Základní náležitosti

Mezi základní náležitosti řadíme souhlas stran, jejich právní způsobilost a náležitosti obsahu kontraktu.

6.1.1 Souhlas stran

Nejdříve k problematice souhlasu stran. Jako každý kontrakt, i PACS je podroben ustanovením 1108 a násl. CC. Z toho vyplývá, že souhlas stran musí být učiněn svobodně, nesmí být vynucen násilím, podvodem nebo nátlakem a nesmí se zakládat na omylu ohledně podstatné vlastnosti druhého partnera. Pokud tomu tak není, je možné namítat vadu či nedostatek souhlasu, a to do pěti let od doby, kdy násilí nebo nátlak ustaly či kdy byl podvod či omyl ohledně podstatné vlastnosti druhého partnera objeven.

6.1.2 Právní způsobilost stran

PACS mohou uzavřít pouze zletilé fyzické osoby. Z aplikace jsou vyloučeny právnické osoby. Žádná výjimka se tu na rozdíl od manželství pro osoby nezletilé neuplatní, tudíž i osoby emancipované jsou z okruhu osobní působnosti PACSu vyloučeny. Důvodem je snaha zákonodárce ochránit nezletilce, když PACS je považován za „nebezpečný akt.“⁹¹

Co se týče osob, jimž byl ustanoven poručník nebo opatrovník, platí pro ně režim dle zákona z roku 2007.⁹² Osoba, které byl ustanoven opatrovník, může podepsat smlouvu o PACSu pouze pod dohledem opatrovníka. Dohled zákon nevyžaduje během společné deklarace před soudcem nebo notářem. Ukončit PACS může tato osoba společným

⁸⁹ Art. 515-1 du code civil

⁹⁰ Considérant n° 28, Cons. const., 9 nov. 1999, n° 99-419

⁹¹ BONNET, Vincent: *Droit de la famille*, s. 290.

⁹² Loi n° 2007-308 du 5 mars 2007 portant réforme de la protection juridique des majeurs

prohlášením nebo jednostranně i bez dohledu opatrovníka.⁹³ Uzavření PACSu osobou, které byl ustanoven poručník, je podmíněno souhlasem soudce nebo rodinné rady (byla-li ustanovena), po vyslechnutí názoru budoucích partnerů a rodičů. Při podpisu smlouvy je přítomen poručník. Během společného prohlášení u soudce nebo notáře není dotčená osoba pod dohledem poručníka. Jednostranně může být PACS zrušen na základě návrhu poručníka se souhlasem soudu nebo rodinné rady (byla-li ustanovena). Při zrušení PACSu společným prohlášením se dohled ani zastoupení poručníkem nevyžaduje.

6.1.3 Překážky PACSu

Čl. 515-2 CC upravuje překážku uzavření PACSu z důvodu příbuzenství. Pod sankcí neplatnosti je tak stanoven zákaz uzavřít PACS mezi ascendenty a descendenty, osobami, jejichž příbuzenství vzniklo sňatkem, a kolaterály do třetího stupně.⁹⁴ Zákon taktéž zakazuje paksovat osobě, která uzavřela manželství (s cílem zabránit porušení povinnosti věrnosti⁹⁵), stejně jako osobě již paksované⁹⁶ (kde ovšem motiv věrnosti nehraje roli). Pokud chce paksovaná osoba uzavřít nový PACS, musí zrušit ten předcházející. To je rozdíl od situace, kdy se osoba, která již je v PACSu, rozhodne vstoupit do manželství. Uzavření sňatku totiž automaticky ruší PACS. Touto úpravou chtěl zákonodárce podtrhnout nadřazenost manželství nad PACSem jako institutu druhého řádu.⁹⁷

Vyvstává otázka, zda je i adopce považována za překážku uzavření PACSu. Na článek 366 CC, který stanovuje zákaz uzavřít manželství mezi osvojitelem a svojencem a dalšími příbuznými, ovšem PACS neodkazuje. Z toho lze vyvodit, že se překážka uzavření PACSu v podobě adopce neuplatní.⁹⁸

6.1.4 Obsah kontraktu

Smyslem kontraktu je organizace společného života. Obsah by měl specifikovat především společné bydliště, závazek ke vzájemné a materiální pomoci, případnou úpravu režimu majetkového společenství aj.

⁹³Art. 461 du code civil

⁹⁴Art. 462 du code civil

⁹⁵Considérant n° 26, Cons. const., 9 nov. 1999, n° 99-419

⁹⁶Art. 515-2 du code civil

⁹⁷BRUSORIO-AILLAUD, Marjorie. *Droit des Personnes et de la Famille*, s 243.

⁹⁸BÉNABENT, Alain: *Droit de la famille*. 2. vydání. Paris: Lextenso, 2012, s. 296.

6.2 Formální náležitosti

Úmyslem zákonodárce bylo učinit z PACSu striktně formální akt a odlišit jej tak od institutu manželství uzavíraného slavnostním způsobem. To lze demonstrovat na těchto následujících odlišnostech PACSu od institutu manželství: pro osoby, které by věděly o překážce uzavření PACSu, neexistuje možnost oponovat jeho uzavření (např. z důvodu příbuzenského pouta či existence švagrovství nebo nerozvedeného manželství), PACS se neuzavírá na radnici, ale u soudního úředníka soudu první instance, nekoná se slavnostní obřad se svědky, ale prostá registrace soudním úředníkem. V neposlední řadě se PACS neuzavírá před veřejným orgánem jako v případě manželství, ale před úředníkem soudu první instance.⁹⁹

Celý formální proces můžeme rozčlenit do tří fází: Přípravná fáze – vyhotovení smlouvy a dalších dokumentů, slavnostní fáze - společná deklarace a registrace smlouvy a závěrečná fáze zveřejnění – zaznamenání do rejstříku.

6.2.1 Vyhotovení smlouvy

Partneři, kteří chtějí vstoupit do PACSu, musí nejdříve sepsat písemnou dohodu. Původní verze zákona z roku 1999 umožňovala pouze vlastnoruční sepsání smlouvy, neboť požadovala předložení smlouvy vedoucímu soudní kanceláře ve dvojnásobném originálním provedení. To automaticky vylučovalo možnost jejího sepsání notářem, když ten je ze zákona povinen uchovat originál jím úředně ověřeného aktu.¹⁰⁰ Až reforma PACSu z roku 2006 uzákonila možnost sepsání vlastnoruční smlouvy, jakož i smlouvy ve formě notářského zápisu.¹⁰¹

Výhody notářského zápisu jsou zjevné. Úřední ověření notářem potvrzuje obsah a identitu stran a zabraňuje případnému zfalšování. Dále notář zajišťuje archivaci dohody v notářské kanceláři, což může být prevencí proti případné ztrátě. Při sepsání smlouvy notář stranám rovněž poskytuje odborné rady, což není v popisu práce soudního úředníka soudu první instance, který provádí registraci dohod sepsaných partnery. Na druhou stranu smlouva sepsaná partnery je bezplatná. Partneři se tedy mohou paktovat bezplatně, zatímco forma

⁹⁹BÉNABENT, Alain. s. 300-301.

¹⁰⁰BONNET, Vincent. *Droit de la famille*. 4. vydání. Bruxelles: Larcier, 2013, s. 309-310.

¹⁰¹Art. 515-3 du code civil

notářského zápisu podléhá poplatkům. Vlastnoruční sepsání navíc nevyžaduje složitou formu, mnoho praktických rad je navíc přístupných na internetu.¹⁰²

Kromě písemné dohody partneri předkládají některé další dokumenty vyjmenované v dekretu z 23. prosince 2006¹⁰³ za účelem ověření identity a právní způsobilosti vyžadované pro uzavření PACSu.¹⁰⁴

6.2.2 Společná deklarace a registrace smlouvy

Partneri uzavírající PACS o tom musí učinit společně prohlášení v soudní kanceláři soudu I. stupně příslušného podle místa společného bydliště.¹⁰⁵ Zákon z 29. listopadu 2009 připojil možnost, aby se v případě nepřekonatelné překážky (např. uvěznění partnera) soudní úředník dostavit do místa pobytu jedné ze stran.¹⁰⁶

Po společném prohlášení soudní úředník provede registraci PACSu do speciálního registru, přičemž v jeho kompetenci není kontrola, ověřování správnosti obsahu. Úředník poté stranám vrátí exempláře dohody společně s potvrzením o provedení registrace s vyznačením data, od kterého počínají běžet účinky PACSu ve vztahu mezi partnery. Registrace je tak podmínkou jeho vzniku a platnosti.

Zákon z 28. března 2011,¹⁰⁷ jehož pravidla dále rozvádí dekret z 20. srpna 2012,¹⁰⁸ přiznal notáři další kompetence a stanovuje, že pokud je smlouva sepsaná notářem, strany před ním učiní společnou deklaraci a následně notář provede registraci a zveřejnění PACSu. Dekret tak rozlišuje kompetenci soudního úředníka a notáře podle toho, zda se jedná o smlouvu sepsanou samotnými partnery či notářem, přičemž teritoriální působnost notáře není žádným ustanovením určena, tudíž výběr notáře je ponechán zcela na vůli partnerů.

Zákon umožňuje i modifikaci PACSu.¹⁰⁹ Změněná smlouva vyžaduje naplnění stejných formálních podmínek jako původní PACS. Opět se strany musí odebrat k soudnímu úředníku či notáři, který se postará o registraci a publicitu.

¹⁰²BONNET, Vincent. *Droit de la famille*, 4. vydání, s. 309-310.

¹⁰³Décret n° 2006-1806 du 23 déc. 2006 relatif à la déclaration, la modification, la dissolution et la publicité du PACS

¹⁰⁴ K tomu srov. <<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F1618.xhtml>>.

¹⁰⁵Sdružení homosexuálů původně požadovalo, aby byl PACS slavnostně uzavírán na radnici. Proti tomuto se zvedly vlny protestů ze strany radnic. Zákonodárce tak na konec zvolil zcela formální řešení.

¹⁰⁶Loi n° 2009-1436 du 24 novembre 2009 pénitentiaire, art. 515-3du code civil

¹⁰⁷Loi n° 2011-331 du 28 mars 2011 de modernisation des professions judiciaires ou juridiques et certaines professions réglementées

¹⁰⁸Décret n° 2012-966 du 20 août 2012 relatif à l'enregistrement de la déclaration, de la modification et de la dissolution du pacte civil de solidarité reçu par un notaire

¹⁰⁹Art. 115-3 al. 4, art. 515-3-1 du code civil

Pokud je PACS uzavírán v cizině (kdy alespoň jedna strana smlouvy má francouzskou státní příslušnost), registrace a publikace je zajišťována francouzskými diplomatickými a konzulárními úřady.¹¹⁰

6.2.3 Publicita PACSu

Původně zákon o PACSu z roku 1999 nepředvídal uveřejnění PACSu v rodném listě. Ohledně publicity PACSu Ústavní rada judikovala, že přístup třetích osob do registru musí být omezen z důvodu ochrany soukromého života jednotlivce – jeho sexuální orientace.

V souvislosti s jeho publicitou ale vyvstávaly problémy – třetí osoby v jednotlivých případech namítaly neexistenci PACSu. Zákonodárce se tak rozhodl situaci vyřešit a reformovaný zákon o PACSu z 23. prosince 2006 již předvídá, že existence PACSu, jeho změna a zánik, včetně informace o identitě partnerů, budou předmětem zápisu v rodném listě partnerů, a právě od okamžiku tohoto zápisu bude PACS účinný vůči třetím osobám. U osob s cizí státní příslušností, které se narodily v cizině, platí, že informace o existenci jejich PACSu se zaznamenávají do speciálního registru při soudu vyšší instance v Paříži. Totéž platí pro modifikující smlouvy.¹¹¹

Zákonodárce ponechal osobám, které byly paksované před účinností nového zákona, lhůtu na rozmyšlenou, zda z důvodu nového režimu publicity svůj PACS zruší. Rovněž jim bylo umožněno požádat o předčasnou aplikaci nového režimu na jejich smluvní vztah.¹¹²

¹¹⁰Art. 515-3 du code civil

¹¹¹Art. 515-3-1 du code civil

¹¹²Ministère de la justice. Circulaire n° 2007-03 CIV du 5 février 2007 relative à la présentation de la réforme du pacte civil de solidarité. *Bulletin officiel du ministère de la justice*. Dostupný na <http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/boj_20070001_0000_0015.pdf>.

7 Právní režim PACSu

Zákon z roku 1999 zavedl režim ideálního spoluvlastnictví. Tento systém byl ale stále více kritizován, neboť představoval pro partnery vážná rizika v případě zrušení PACSu či úmrtí partnera. Platil do 31. prosince 2006. Od 1. ledna 2007 je zaveden model odděleného nabývání majetku jako obecný právní režim PACSu. Mimoto partneři disponují možností zvolit si smluvně režim podílového spoluvlastnictví.

Co se týče partnerů, kteří svůj PACS uzavřeli podle staré úpravy, tedy do 1. ledna 2007, nová právní úprava – tedy základní režim odděleného nabývání a smluvní režim podílového spoluvlastnictví, se na ně automaticky neuplatní, nadále pro ně platí režim podílového spoluvlastnictví. Pokud se chtějí podrobit nové úpravě, jsou povinni uzavřít modifikující smlouvu.¹¹³

7.1 Obecný právní režim PACSu – oddělené nabývání majetku

Čl. 515-5 CC zavádí režim odděleného nabývání majetku. To znamená, že každý z partnerů samostatně užívá, spravuje svůj majetek a disponuje s ním.¹¹⁴ Každý z partnerů je také sám odpovědný za závazky týkající se majetku v jeho vlastnictví, které se objevily před vznikem PACSu nebo v jeho průběhu, s výjimkou uvedenou v čl. 515–4 CC, který stanovuje, že partneři jsou solidárně odpovědní pouze v případě závazků týkajících se běžného života. V posledně uvedeném případě se tedy může věřitel hojit i na partnerovi, který nekontrahoval. Otázkou je, co vše spadá do skupiny závazků týkajících se běžného života.

Čl. 515-5 odst.2 CC předvídá, že každý z partnerů může všemi dostupnými prostředky prokázat, a to jak ve vztahu k partnerovi, tak ke třetím osobám, že je výlučným vlastníkem určitého majetku. Pokud se nepodaří prokázat, že určitý majetek je ve vlastnictví pouze jednoho z partnerů, uplatní se domněnka podílového spoluvlastnictví. Každý z partnerů pak bude vlastníkem jedné poloviny majetku. Jedná se o vyvratitelnou právní domněnku.

V zásadě veškerý majetek, movitý či nemovitý, vytvořený či získaný, nabytý před registrací PACSu či v jeho průběhu, může být předmětem odděleného nabývání.

Zákon ovšem předvídá dvě kategorie majetku spadající automaticky pod režim spoluvlastnictví: majetek společně zakoupený partnery a majetek, jehož výlučné vlastnictví se partnerovi nepodařilo prokázat. Zákon partnerům nezakazuje zakoupit společně věc, která se

¹¹³ Ministère de la justice. Circulaire n° 2007-03 CIV du 5 février 2007 relative à la présentation de la réforme du pacte civil de solidarité. *Bulletin officiel du ministère de la justice*.

¹¹⁴ Jedná se o stejné pravidlo, které předvídá CC v čl. 1536 u režimu odděleného nabývání majetku mezi manželi.

poté stane společným vlastnictvím partnerů a bude se tak na ni vztahovat zákonný režim spoluvlastnictví (čl. 815 CC). Režim spoluvlastnictví platí i v případě, že se partnerovi nepodaří prokázat, že určitý majetek mu byl darován, každý z partnerů je pak vlastníkem poloviny majetku, bez možnosti smluvní derogace tohoto zákonného pravidla.¹¹⁵

Lze shrnout, že oddělené nabývání majetku poskytuje partnerům hned několik výhod: jedná se o právně nejjednodušší režim nabývání majetku, respektuje svobodu a nezávislost partnerů a v neposlední řadě je chrání proti věřitelům, což se projevuje v odděleném nabývání aktiv, pasiv a rovněž při správě majetku.

7.2 Speciální právní režim PACSu – spoluvlastnictví

Zákon v čl. 515-5-1 CC umožňuje, aby si partneři ve smlouvě (původní či modifikující) zvolili režim spoluvlastnictví týkající se majetku, který získají společně či odděleně od okamžiku registrace této smlouvy. Výjimka je stanovena v čl. 515-5-2 CC, který uvádí seznam věcí, které jsou vždy výlučným vlastnictvím partnera a nemohou být předmětem spoluvlastnického práva.

Majetek paksujících osob, vyjma výše uvedené výjimky, je tak automaticky ve společném vlastnictví, každý je vlastníkem jedné poloviny, bez možnosti prokázání výlučného vlastnictví jednoho z partnerů, a to i tehdy, byl-li majetek nabyt jen jedním z partnerů. Jedná se o nevyvratitelnou právní domněnku.

7.2.1 Správa majetku ve spoluvlastnictví

Z Čl. 115-3-1 CC vyplývá, že pokud se partneři ve smlouvě nedohodli jinak, každý z nich je oprávněn nakládat s celým předmětem spoluvlastnictví, tedy spravovat ho, užívat, zastupovat i druhého partnera při nakládání s majetkem. Rozhodnutí o dispozicích se společným majetkem, které přesahují rámec obvyklého nakládání, činí partneři pouze společně. Proto tedy prodej majetku vysoké hodnoty vyžaduje i souhlas druhého partnera.

Správu společného majetku mohou partneři upravit nejen ve smlouvě o PACSu, ale rovněž ve smlouvě o správě společného majetku dle čl. 1873–1 a násl. CC. Má se za to, že tato smlouva je uzavřena na dobu trvání PACSu.¹¹⁶ Podmínkou je písemná forma, specifikace společného majetku, a pokud na seznamu figuruje nemovitý majetek, nezbytnou náležitostí je i notářská forma.

¹¹⁵MÉCARY, Caroline. *Le nouveau PACS*. Paris: Dalloz, 2006, s. 82-83.

¹¹⁶Více k možnosti uzavřít tuto smlouvu na dobu určitou viz rozhodnutí Odvolacího soudu v Paříži: Cour d'appel de Paris, 3e ch., n° 08/15638.

Zákon rovněž předvídá možnost správy společného majetku správcem, kterého si partneři společně zvolí. Může jím být jeden z partnerů či třetí osoba.

8 Účinky PACSu

Přestože v mnoha oblastech pakt solidarity ponechává partnerům za účelem organizace společného života širokou míru volnosti, ze zákona vyplývají obligatorní účinky PACSu, které strany nemohou vyloučit ani svojí vůlí. Práva paksovaných osob jsou tedy specifikována zákonem, přičemž v některých oblastech mohou být pozměněna či doplněna dohodou stran.

PACS vyvolává účinky jak v osobní, tak v majetkové sféře. Z toho důvodu tedy nelze tvrdit, že PACS je pouze „majetkovým kontraktem“.

Co se týče okamžiku, od kterého počínají účinky, jak již bylo zmíněno výše, před reformou z roku 2006 je to okamžik registrace soudním úředníkem, kdy se PACS stává účinným i vůči třetím osobám. Po reformě vyvolává PACS účinky ve vztahu mezi paksovanými osobami taktéž registrací, zatímco ve vztahu ke třetím osobám je účinný až ode dne uveřejnění uzavření PACSu v rodném listě partnerů.¹¹⁷

Lze shrnout, že důsledky PACSu se dotýkají oblasti práva civilního, trestního, daňového, práva sociálního zabezpečení, systému veřejného zdravotnictví, práv cizinců, pracovního a správního práva aj.

8.1 Účinky PACSu v osobní sféře

Mezi partnery žijícími v PACSu existuje právní pouto, které je důvodem existence několika speciálních účinků v osobnostní sféře partnerů.

8.1.1 Společný život

Čl. 515-4 předvídá, že partnerům, stejně jako manželům, je uložena povinnost „společného života“. Definici tohoto pojmu poskytla francouzská Ústavní rada ve svém rozhodnutí z 9. listopadu 1999: „*Povinnost společného života je obligatorní. Nejde o prosté soužití dvou osob, ale PACS předpokládá skutečný a opravdový život v páru.*“¹¹⁸ Společný život, „la vie commune“, předpokládá tedy společné bydliště a rovněž sexuální život.

8.1.2 Vzájemná podpora

Původní čl. 515-4 před zmiňovanou reformou PACSu z roku 2006 stanovoval, že partneři mají povinnost vzájemné a materiální pomoci. Text zákona neřikal nic o povinnosti vzájemné podpory, tzv. „assistance reciproque“, tedy výraz osobní, a nikoli jen materiální solidarity.

¹¹⁷ ROY, Odile. *Droit de la famille*. Paris: Archétype82, 2014, s. 149.

¹¹⁸ Cons. const., 9 nov. 1999, n° 99-419

Nový čl. 515-4 již předvídá, že „partneři mají povinnost také vzájemné, osobní podpory.¹¹⁹ Ohledně definice tohoto pojmu zákonodárce mlčí, lze ovšem odvodit jeho obsah analogicky odkazem na povinnost vzájemné podpory mezi manželi, která v sobě implikuje podporu a pomoc v případě těžkostí a nesnází, které v životě mohou nastat, tedy morální, citovou a psychickou pomoc.¹²⁰

Tuto povinnost partneři nemohou derogovat. V případě jejího nerespektování se poškozený partner může obrátit na soud s cílem domáhat se náhrady škody.

8.1.3 Povinnost věrnosti a vzájemného respektu

Povinnost věrnosti, která je výslovně zmiňována zákonem u manželského soužití, Code civil nepředvídá u paksovaných partnerů. Nicméně, stejně jako u osob žijících v konkubinátu, pokud byl jeden z partnerů nevěrný během trvání PACSu, lze aplikovat čl. 1382 CC, který říká, že „*každý, kdo jinému způsobí škodu, je povinen ji nahradit.*“¹²¹ Partner dotčený nevěrou druhého partnera může po tomto požadovat náhradu škody.

Povinnost vzájemného respektu zákon rovněž nezmiňuje, její porušení ovšem znamená taktéž možnost domoci se náhrady škody po druhém partnerovi, který ji porušil. Mimoto, zákon z 9. července 2010,¹²² kterým byly do CC vloženy čl. 515-9 – 515-13, umožňuje manželovi, osobě žijící v konkubinátu, stejně tak paksovanému partnerovi domoci se ochrany u soudce ve věcech rodinněprávních, pokud byl dotčený obětí „domácího násilí“. Soudce může mj. přiznat výlučně partnerovi, který nebyl původcem násilí, právo užívat společné bydlení.¹²³

8.1.4 Účinky PACSu v oblasti jména, národnosti a právo pobytu

Na rozdíl od manželství PACS nevyvolává účinky v oblasti užití jména partnera. Paksovaný partner uzavřením PACSu tedy nemá nárok užívat společné příjmení druhého partnera. Rovněž jeho uzavřením nevzniká nárok na získání státního občanství druhého partnera, jak je tomu u manželství, kdy manželovi cizinci je po splnění zákonem stanovených podmínek toto právo přiznáno.

¹¹⁹ Art. 515-4 du code civil

¹²⁰ Méary, Caroline. *Le nouveau PACS*, s. 48.

¹²¹ Art. 1382 du code civil

¹²² Loi n° 2010-769 du 9 juillet 2010 relative aux violences faites spécifiquement aux femmes, aux violences au sein des couples et aux incidences de ces dernières sur les enfants

¹²³ Srov. ROY, Odile. *Droit de la famille*, s. 150-151.

S uzavřením PACSu není automaticky spojeno právo pobytu. Čl. L.313-11 7° zákona o vstupu a pobytu cizinců a o právu azylu¹²⁴ stanovuje, že karta dočasného pobytu, která nese označení „vie privée et familiale“, může být udělena paksovanému cizinci na dobu jednoho roku, pokud prokáže existenci „společného života – la vie commune“ – v délce alespoň jednoho roku.¹²⁵ Judikatura mj. říká, že odmítnutí udělit kartu dočasného pobytu paksovanému cizinci, který doložil existenci „vie commune“ v délce tří let, představuje zásah do práva osoby vést rodinný život.¹²⁶

8.1.5 PACS a příbuzenství

Na rozdíl od manželství uzavřením PACSu nevzniká příbuzenský poměr mezi paksovaným partnerem a rodinou druhého partnera. Neexistuje proto mezi těmito osobami ani vyživovací povinnost.¹²⁷

8.1.6 Příbuzenský poměr rodiče k dítěti

Zákon o PACSu nemá žádný dopad na příbuzenský poměr. Uzavřením PACSu nevzniká nový příbuzenský vztah. PACS nemá vliv ani na ostatní části knihy první CC – tedy na filiaci¹²⁸, adopci či rodičovskou odpovědnost.

Filiace má obecně účinky především ve dvou oblastech: rodič dítěte se stává nositelem rodičovské odpovědnosti a filiace taktéž otevírá práva v oblasti dědění.

Příbuzenské pouto mezi paksovanými rodiči a dítětem je obecně založeno uznáním rodičovství. Na rozdíl od matky dítěte je otec povinen svého potomka uznat, neboť uzavření PACSu nezakládá zákonnou domněnku otcovství pro partnera matky. Jinak je tomu u otce, který uzavřel manželství. Ten je na základě domněnky za otce samozřejmě považován. K uznání může dojít před nebo po narození dítěte.

Rodičovská odpovědnost je souhrn práv a povinností náležejících rodičům ve vztahu ke svým nezletilým dětem. Zahrnuje skupinu majetkových a nemajetkových práv rodičů k dítěti, jmenovitě právo zvolit dítěti bydliště, péče o dítě, právo a povinnost kontroly, správa majetku dítěte aj.

¹²⁴ L. 313-11 du *code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile*

¹²⁵ Více k právu pobytu na <<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F2209.xhtml>>.

¹²⁶ TA Nantes, 30 nov. 2004, n° 03-4628, M.B c. Préfet Maine-et-Loire

¹²⁷ BÉNABENT, Alain. *Droit de la famille*. Paris: Montchrestien, 2012, s. 307.

¹²⁸ Rozuměj příbuzenský vztah založený na pokrevním poutu či vzniklý osvojením.

Principiálně náleží oběma rodičům od okamžiku, kdy byl určen příbuzenský vztah rodičů k dítěti. V paksovaném svazku disponuje rodičovskou odpovědností tedy pouze partner, ve vztahu k němuž byla filiace ustanovena.

V heterosexuálním paksovaném svazku mohou mít rodičovskou odpovědnost k dítěti oba rodiče dítěte. V případě zrušení PACSu u heterosexuálního páru se partneři mohou dohodnout na základě společné úmluvy na způsobu výkonu rodičovské odpovědnosti k dítěti. Pokud se nedohodnou, mohou se obrátit na soud, který rozhodne spor týkající se místa bydliště dítěte, práva návštěv, finančních a dalších povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti.¹²⁹

Jiná situace nastává u homosexuálního páru, kde rodičovská odpovědnost náleží pouze biologickému rodiči – matce nebo otci dítěte. Nicméně v některých případech judikatura umožňuje tzv. delegaci rodičovské odpovědnosti na druhého partnera. Ta ale není automatická, závisí na úvaze soudu, který rozhodne o tom, zda-li tu jsou okolnosti vyžadující toto opatření. Kritériem je vždy zájem dítěte. Kasační soud tak např. v jednom ze svých rozsudků z 24. února 2006 delegoval rodičovskou odpovědnost na partnerku matky dítěte, se kterou dotyčná žila ve stabilním a trvajícím paksovaném svazku.¹³⁰

8.1.7 Adopce

Čl. 434 CC vyjmenovává podmínky, po jejichž splnění zákon umožňuje adopci dítěte. Osvojení je ve francouzském právu vyhrazeno pouze párům, které uzavřely manželství, s tím, že manželství musí trvat více než 2 roky nebo jsou oba manželé starší dvaceti osmi let.¹³¹

Z tohoto ustanovení lze odvodit, že PACS párům nedává možnost společně adoptovat dítě. Dané právo je vyhrazeno výlučně sezdaným párům. To ovšem nebrání paksovanému heterosexuálnímu partnerovi zažádat o adopci individuálně pouze svým jménem. Pokud jde o adopci dítěte svého partnera, musí být tato povolena soudem vyšší instance.¹³² Pravidlem ale bývá, že soudy této adopci nejsou nakloněny a žádosti partnerů rodičů dítěte odmítají. Důvodem je skutečnost, že rodičovská autorita nemá být dělena mezi rodiče a osvojitele, vyjma případů osvojení druhým manželem, a že adopcí jinak zanikají práva biologického rodiče k dítěti.

Dále je třeba zmínit, že i když se zákon ani aplikační dekret nezmiňují o homosexualitě partnerů jakožto překážce adopce jedním partnerem, praxe je taková, že homosexuální

¹²⁹ Méary, Caroline. Le nouveau Pacs, s. 61-63.

¹³⁰ Cass. 1re civ., 24 janv. 2006, n° 04-17.090, AJ famille n° 4/2006, p.159

¹³¹ Art. 343-1 du code civil

¹³² Rozuměj francouzsky „le tribunal de grande instance“

orientace je ve většině případů shledána jako důvod k odmítnutí souhlasu k adopci. V současné době tak jedinou možností pro vytvoření právního pouta k dítěti svého partnera nebo partnerky stejného pohlaví zůstává výše zmiňovaná delegace rodičovské odpovědnosti.¹³³

V této souvislosti lze zmínit z oblasti judikatury případ paní Fretté.¹³⁴ V roce 1992 jmenovaná zažádala o udělení souhlasu k adopci. Přes prokázané osobní kvality bylo udělení souhlasu odmítnuto. Proti rozhodnutí se dotčená odvolala. Dané rozhodnutí bylo druhou instancí potvrzeno s odvoláním na homosexuální orientaci dotčené. Příklad se dostal až k francouzské Státní radě,¹³⁵ která předchozí rozhodnutí v případě potvrdila. Finální rozhodnutí učinil Evropský soud pro lidská práva, který se ve svém rozsudku z února 2002 vyslovil, že neudělením souhlasu k adopci došlo k porušení čl. 8 a 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, která garantují právo na respektování soukromého a rodinného života a zákaz diskriminace. Podobným případem je i případ slečny M.B.¹³⁶

I když je tedy nejčastěji adopce homosexuálnímu partnerovi zamítnuta, na základě rozsudků Evropského soudního dvora lze očekávat jistý posun v rozhodování v této oblasti ve prospěch žadatelů homosexuální orientace.

8.1.8 Asistovaná reprodukce

Asistovaná reprodukce¹³⁷ je definována jako soubor lékařských postupů a metod, při kterých dochází k manipulaci se zárodečnými buňkami nebo s embryi, včetně jejich uchovávání, za účelem léčby neplodnosti muže nebo ženy. Zákon z roku 2004¹³⁸, který ji upravuje, stanovuje, že asistovaná reprodukce je přístupná pouze páru složeného z ženy a muže, a to jak sezdanému, tak žijícímu v konkubinátu, pokud prokáže existenci společného života v délce alespoň dvou let. Zákonná úprava tedy vylučuje homosexuální páry.

¹³³MÉCARY. *Le nouveau PACS*, s. 64.

¹³⁴Rozhodnutí ve věci Fretté proti Francii ze dne 26. února 2002. Stížnost 36515/97 (získáno 30. 10. 2014 z databáze HUDOC).

¹³⁵Rozuměj ve francouzštině Conseil d'état

¹³⁶Rozhodnutí ve věci M.B. proti Francii ze dne 22. ledna 2008. Stížnost 43546/02 (získáno 30. 10. 2014 z databáze HUDOC).

¹³⁷Rozuměj francouzsky PMA - procréation médicalement assistée

¹³⁸Loi n° 2004-800 du 6 août 2004 relative à la bioéthique

8.2 Účinky PACSu v majetkové sféře

8.2.1 Materiální pomoc

Zákonem výslovně stanovená povinnost materiální pomoci je jednou z dalších skutečností odlišující PACS od konkubinátu. Dle čl. 515-4 CC si paksovaní partneři poskytují vzájemnou podporu a materiální pomoc. Poskytování materiální pomoci je obligatorní a dle Ústavní rady se jedná o normu, jejíž smluvní vyloučení by znamenalo porušení veřejného pořádku. Stejně jako mezi manželi lze modalitu poskytování materiální pomoci v PACSu upravit. Její modifikace však nesmí být zvláště nevýhodná či nespravedlivá pro jednoho z partnerů a nesmí poskytovat druhému neúměrné výhody. Pokud není domluveno něco jiného, platí, že materiální pomoc je vykonávána v rozsahu a způsobem odpovídajícím schopnostem a možnostem paksovaných partnerů. V případě sporu rozhodne soudce ve věcech rodinněprávních. Rovněž není vyloučeno, aby partneři do PACSu vložili smluvní doložku, která přímo upraví výši odškodnění v případě nerespektování této zákonné povinnosti.

Pojem materiální pomoc zákonodárce nikde konkrétně nevymezuje. Analogicky lze odvodit, že se jedná o období vyživovací povinnosti mezi manželi zahrnující úhradu potřeb běžného života, náklady na bydlení,¹³⁹ výživu, výchovu, vzdělání dětí apod.¹⁴⁰

8.2.2 Odpovědnost za dluhy – majetkové vztahy ke třetím osobám

Článek 515-4 CC zakotvuje solidární odpovědnost partnerů za dluhy vzniklé během PACSu. Partneři tedy odpovídají společně a nerozdílně třetím osobám za závazky převzaté i jen jedním partnerem. Solidarita se ovšem týká jen závazků vztahujících se k potřebám běžného života. To znamená, že i jen jeden partner může zavázat druhého, aniž by měl předem jeho výslovný souhlas, jedná-li se o závazek nepřesahující potřeby běžného života a věřitel jen jednoho partnera může tudíž vymáhat svoji pohledávku i po druhém partnerovi.¹⁴¹

Co jsou to potřeby běžného života zákon neupřesňuje a v případě sporu rozhodne soudce, který vždy přihlédne ke specifikům daného případu, zejména k majetkovým poměrům rodiny a k obvyklému chodu společné domácnosti. Při rozhodování může vycházet

¹³⁹ Jmenovitě nájem, elektrika apod.

¹⁴⁰ MÉCARY, Caroline. *Le nouveau PACS*, s. 50-53.

¹⁴¹ BEIGNIER, Bernard; BINET, Jean-René. *Droits des personnes et de la famille*. Issy-les-Moulineaux Cedex: Lextenso, 2014, s. 310.

z judikatury vztahující se k čl. 220 CC, který upravuje solidaritu mezi manželi. Rozhodování může usnadnit i oběžník z 11. října 2000, který obsahuje seznam „potřeb běžného života“.¹⁴²

Z tohoto pravidla zakotvující solidární odpovědnost zákon upravuje tři výjimky: Za dluhy odpovídá výlučně jeden z partnerů, pokud jsou zjevně nepřiměřené a byly převzaty jedním bez souhlasu druhého a nebo se jedná o závazek týkající se koupě na splátky; rovněž solidarita nemá místo v případě půjček, pokud se netýkají potřeb běžného života a zároveň se nejedná o zanedbatelnou částku. Lze tak pozorovat symetrii s výjimkami stanovenými u solidarity mezi manželi v čl. 220 CC.¹⁴³

8.2.3 Dědění a darování mezi paksovanými

Účinky PACSu v právu dědickém lze odlišit dle druhu dědické posloupnosti. S paksovaným partnerem jako se zákonným dědicem zákonodárce nepočítá, na osoby spojené PACSem zákon pohlíží jako na osoby třetí a z intestátní dědické posloupnosti je vylučuje. Dědit však mohou na základě testamentární posloupnosti, pokud jim druhý partner něco odkáže na základě pořízení pro případ smrti. Zákon paksované partnery zcela osvobozuje od daně dědické.¹⁴⁴

Existuje však další řešení, jak druhému partnerovi převést majetek. Partneři se mohou za života vzájemně obdarovat. Darování podléhá stejnému režimu jako darování mezi manželi. Na rozdíl od dědění není darování zcela osvobozeno od daně darovací, její výše se stanoví dle hodnoty převáděného majetku po odpočtu slevy na dani.¹⁴⁵

8.2.4 Účinky v daňové oblasti

Zdanění partnerů upravuje všeobecný daňový zákoník, který v čl. 7 stanovuje, že v oblasti daně z příjmu podléhají partneři v PACSu společnému zdanění.¹⁴⁶ Režim zdanění je tak u paksovaných partnerů totožný se zdaněním manželů a liší se od konkubinátu, kde osoby spoluzijící jsou zdaňovány samostatně. Původní zákon o PACSu z 15. listopadu 1999, který novelizoval všeobecný daňový zákoník, sice počítal se společným zdaňováním, ovšem mělo

¹⁴² MÉCARY, Caroline. *Le nouveau PACS*, s. 37.

¹⁴³ BEIGNIER, Bernard; BINET, Jean-René. *Droits des personnes et de la famille*, s. 310.

¹⁴⁴ RENAULT-BRAHINSKY, Corinne. *Droit des personnes et de la famille*. Paris: Guliano, 2013-2014, s. 124-125.

¹⁴⁵ *Mémento pratique: Droit de la famille*. Levallois: Editions Francis Lefebvre, 2014, s. 288.

¹⁴⁶ Art. 6-1 du code général des impôts

k němu dojít až po uplynutí tří let od uzavření PACSu. Tato lhůta byla zrušena daňovým zákonem z roku 2005.¹⁴⁷

Partneři předloží vlastnoručně podepsané společné prohlášení o příjmech znějící na jejich obě jména. Zákon ovšem stanoví výjimku a stejně jako manželé podléhají paksovaní samostatnému zdanění ve dvou případech: partneři bydlí odděleně a majetek mají oddělený¹⁴⁸ a dále, pokud jeden partner opustí společné bydliště a jejich příjmy jsou oddělené.

Zdanění podléhají pouze příjmy přesahující částku 6 011 E. Sazba daně je progresivní a pohybuje se v rozmezí od 5,5% do 45 % v závislosti na výši dosažených příjmů.¹⁴⁹

Souhrn příjmů partnerů, kterými disponovali v roce uzavření PACSU, je podroben společnému zdanění. V následujících letech po uzavření PACSu je taktéž předmětem společného zdanění. Partneři si však mohou zvolit systém samostatného zdanění příjmů, jimiž každý samostatně disponoval v daném roce, daňové priznání poté podává každý zvlášť.¹⁵⁰

Dojde-li k zániku PACSu, příjmy vzniklé během posledního roku před zánikem jsou zdaněny odděleně. V případě úmrtí jednoho partnera se společně zdaní příjmy dosud nezdaněné a dále se pak samostatně zdaňují příjmy přeživšího partnera.¹⁵¹

Zákonným důsledkem společného zdanění je solidární odpovědnost za úhradu daně z příjmu.¹⁵² V případě prodlení je tak stát oprávněn vymáhat úhradu i jen po jednom partnerovi.

8.2.5 Účinky v oblasti práva sociálního zabezpečení

V materii sociálního zákonodárství bylo velké množství práv náležejících manželům priznáno taktéž osobám žijícím v konkubinátu a osobám paksovaným. Výjimkou je např. vdovský (vdovecký) důchod, na který pozůstalý na rozdíl od manžela nárok nemá.

Francouzské sociální zabezpečení spočívá na dvou základních právních textech – nařízení ze 4. října 1945 a Všeobecná deklarace lidských práv (1948)¹⁵³ a tvoří jej následující pilíře: nemocenské pojištění (v případě nemoci, mateřství, invalidity a úmrtí), poskytování

¹⁴⁷ BUFFELAN-LANORE, Yvaine, LARRIBAU-TERNEYRE, Virginie. *Droit civil: introduction, biens, personnes, famille*. 17. vydání. Paris: Dalloz, 2011 s. 744.

¹⁴⁸ To se týká PACSu uzavřeného po reformě, tedy od 1. ledna 2007, s výjimkou odchylných smluvních ujednání

¹⁴⁹ Art. 197 du code général des impôts

¹⁵⁰ K daňové problematice více na

<http://www.impots.gouv.fr/portal/dgi/public/popup.jsessionid=CZ0VG3ZUSIAYHQFIEIPSSFFA?espId=1&typePage=cpr02&docOid=documentstandard_1407&temNvlPopUp=true>.

¹⁵¹ Art. 6, bod 6, 8 du code général des impôts

¹⁵² Tamtéž, art. 1691 bis

¹⁵³ K tomu více viz <http://www.securite-sociale.fr/La-Securite-sociale-repose-sur-deux-textes-de-reference?id_mot=62>.

dávek na podporu rodiny, oblast pracovních úrazů a nemocí z povolání a důchodové pojištění.¹⁵⁴

Právo sociálního zabezpečení, konkrétně pilíř sociálního pojištění, poskytuje paksovaným partnerům výhody v oblasti čerpání dávek nemocenského pojištění – nemocenské a peněžité pomoci v mateřství. Právní úprava je zakotvena v zákoníku sociálního zabezpečení. Klíčovým a velmi zajímavým ustanovením z hlediska právního je čl. 161 – 14, který přiznává paksovanému partnerovi, který není pojištěn, právo na dávky nemocenského a peněžité pomoci v mateřství, na které vzniká nárok druhému partnerovi. Zákon normuje podmínky aplikace tohoto ustanovení: partner musí být osobou vyživovanou druhým partnerem, který je nemocensky pojištěn; nepojištěnému partnerovi nevzniká nárok na dávku z jiného důvodu a povinnost prokázání existence paksovaného svazku.

Kromě dávek sociálního pojištění mají partneři možnost čerpat dávky sociálního zaopatření, tzv. „rodinné dávky“. Účelem státních příspěvků je finančně podpořit rodiny s dětmi. Na základě dekretu z roku 2000 byla práva na rodinné dávky náležející osobám žijícím v konkubinátu přiznána taktéž osobám paksovaným. Status manželský či obdobný tu nehraje roli, určující je existence společného dítěte.¹⁵⁵ Výše příspěvku se odvíjí od výše finančních prostředků partnerů. Žadatel musí vyplnit formulář, ve kterém nesmí chybět společné prohlášení o existenci PACSu a finančních zdrojích paksovaného páru.

Zákon podává taxativní výčet dávek v čl. 511–1 zákoníku sociálního zabezpečení. U některých však uzavření PACSu znamená zánik práva na tyto dávky, jmenovitě dávka rodinné podpory či podpora osamocené rodiče.¹⁵⁶

Další dávkou, na kterou za splnění podmínek vzniká nárok i paksovaným partnerům, je příspěvek při ztrátě zaměstnání, upravený nově přijatou Úmlouvou z 14. května 2014 o odškodnění při ztrátě zaměstnání.¹⁵⁷ Musí jít o „nedobrovolnou“ ztrátu zaměstnání – výpověď ze strany zaměstnavatele či rozvázání pracovního poměru dohodou. Výpověď ze strany zaměstnance zakládá výše jmenované právo pouze pod podmínkou, že se jedná o tzv. legitimně danou výpověď. Jaké důvody jsou legitimní, upravuje dohoda o aplikaci č. 14.¹⁵⁸

¹⁵⁴K tomu více viz <http://www.securite-sociale.fr/L-organisation-de-la-Securite-sociale?id_mot=62>.

¹⁵⁵ Art. 553-2 du code de la sécurité sociale

¹⁵⁶Tamtéž, art. L. 523-2

¹⁵⁷Convention du 14 mai 2014 relative à l'indemnisation du chômage.

¹⁵⁸Accord d'application n° 14 du 14 mai 2014 pris pour l'application des articles 2, 4 e) et 26 § 1er b) du règlement général annexé à la convention du 14 mai 2014 relative à l'indemnisation du chômage.

U PACSu se jedná např. o situaci, kdy partner jednostranně ukončí pracovní poměr, aby následoval svého partnera, který opustil dosavadní bydliště za účelem výkonu nového zaměstnání. Podmínkou je, že PACS musí být uzavřen před zánikem pracovního poměru. Dávky jsou financovány jednak příspěvků ze strany zaměstnavatelů a zaměstnanců, jednak státem.

Co se týče vdovského důchodu, zákon právo na tuto dávku přiznává pouze manželů zesnulého partnera, který byl pojištěn.¹⁵⁹ Paksování partneri jsou z režimu vdovského důchodu vyloučeni. Nabízí se otázka, zda je takovéto rozdílné zacházení v případě manželského páru a paksovaného páru oprávněné. Otázka byla řešena jak na národní, tak mezinárodní úrovni a dne 23. ledna 2014 se k problematice vyjádřil i francouzský Kasační soud.¹⁶⁰ Rozhodoval ve věci paní XY, která požadovala vdovský důchod po smrti svého paksovaného partnera. Její žádost však byla zamítnuta s odvoláním na čl. L353-1 zákoníku sociálního zabezpečení, který vyhrazuje právo na vdovský důchod jen manželovi zesnulého. Po neúspěšném řízení před odvolacím soudem podala dovolání, ve kterém se odvolávala na čl. 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, který zakazuje jakékoliv rozdílné zacházení týkající se osob, které se nacházejí ve srovnatelné situaci, ledaže by bylo prokázáno, že se zakládá na objektivním a rozumném důvodu. Úkolem Kasačního soudu bylo posoudit, zda rozdílnost zacházení u práva na vdovský důchod je legitimní. Vyslovuje, že na rozdíl od manželství uzavřením PACSU ani zánikem PACSu není sledována ochrana rodiny, např. prostřednictvím poskytování sociálních dávek. Cílem zákonodárce je poskytnout vyšší míru ochrany u institutu manželství. Ochrana rodiny je tak legitimním důvodem ospravedlňujícím diskriminaci, přičemž je na vůli každého, zda vstoupí do manželství nebo uzavře PACS. Rozhodnutí Kasačního soudu bylo v souladu s judikaturou Ústavní rady i Státní rady, naproti tomu se dostalo do rozporu s evropskou směrnicí¹⁶¹ poukazující na legislativu států, která homosexuální páry zbavuje možnosti uzavřít manželství a využívat tak práv, která náleží jen manželům, potažmo i práva na vdovský důchod. Od května roku 2014 je součástí francouzského právního řádu i zákon o uzavírání manželství

¹⁵⁹ Art. L353-1 code de la sécurité sociale

¹⁶⁰ Cour de cassation, civile, Chambre civile 2, 23 janvier 2014, n° 13-11.362

¹⁶¹ Directive n° 2000/78/CE du Conseil, du 27 novembre 2000

osobami stejného pohlaví. Důsledkem je vznik oprávnění všech osob bez ohledu na sexuální orientaci učinit volbu mezi manželstvím a PACSem.¹⁶²

V případě úmrtí partnera nicméně zákon paksovaným partnerům určitá práva přeci jen přiznává. Patří mezi ně po splnění zákonných podmínek právo na doživotní pojistné plnění přeživšího partnera, pokud byl zemřelý pojištěn,¹⁶³ dále právo na doživotní důchod v případě pracovního úrazu či nemoci z povolání se smrtelnými následky.¹⁶⁴

8.2.6 Účinky v oblasti pracovního práva

Zákon z 4. srpna 2014¹⁶⁵ zavádí nová práva pro paksované partnery a přibližuje tak PACS manželství. Zákon modifikuje čl. L3142–1 zákoníku práce, který zakotvuje právo na dovolenou z rodinných důvodů, a vtěluje do něj práva vyplývající z uzavření PACSu. Ze zákonných důvodů tak paksovanému partnerovi, stejně jako všem ostatním zaměstnancům, může vzniknout nárok na mimořádnou dovolenou z rodinných důvodů. Čl. L3142–1 zákoníku práce nově stanoví, že paksovanému partnerovi náleží čtyři dny dovolené v případě uzavření PACSu a dva dny dovolené z důvodu úmrtí druhého partnera.¹⁶⁶ Dále totožně jako manželé mají paksovaní partneři nárok na čerpání současné dovolené, pokud pracují ve stejném podniku u stejného zaměstnavatele. V případě, že jsou zaměstnaní každý u jiného zaměstnavatele, zákon zaměstnavateli povinnost umožnit manželům a paksovaným čerpat souběžnou dovolenou nestanoví, to, zda žádosti vyhoví, je čistě na jeho vůli.¹⁶⁷

Novelizace je ovlivněna rozhodnutím francouzského Kasačního soudu, který se k problematice vyjádřil takto: „*Skutečnost, že zákon v oblasti odměňování a pracovních podmínek zvyhodňuje osoby seždané oproti paksovaným, může znamenat nepřímou diskriminaci založenou na sexuální orientaci.*“¹⁶⁸

8.2.7 Účinky v oblasti bydlení

Otázku osudu společného bydlení partnerů je třeba řešit v případě několika situací: zánik PACSu, smrt paksovaného partnera či uzavření manželství jedním z partnerů s osobou třetí.

¹⁶²DUCROCQ-PAUWELS, Karine. Refus d'octroi d'une pension de réversion en cas de Pacs: pas de discrimination injustifiée. *Revue Lamy Droit Civil*, 2014, n°113, s. 43-44.

¹⁶³Art. L361-4, R361-3 du code de la sécurité sociale

¹⁶⁴Tamtéž, art. L434-8

¹⁶⁵Loi n° 2014-873 du 4 août 2014 pour l'égalité réelle entre les femmes et les hommes

¹⁶⁶Art. L3142-1 du code de travail

¹⁶⁷Art. L3142-14, L3142-15 du code de travail

¹⁶⁸Cass. soc., 23 mai 2012, n° 10-18.341

Co se týče práva nájmu, uzavřením PACSu nevzniká společné nájemní právo, jako je tomu při uzavření manželství. Pokud tedy nájem svědčí pouze jednomu z partnerů, druhému nenáleží ze zákona žádná účinná ochrana. Pokud partner nájemník ukončí nájem, pronajímatel může druhého partnera po právu přinutit k vystěhování. Dokonce může být i donucen uhradit dlužné nájemné z titulu zákonné solidární odpovědnosti za závazky, ve smyslu „úhrad potřeb běžného života.“¹⁶⁹

Tuto nevýhodu se snaží zjemnit zákon z 20. února 2014 schválený pod názvem ALUR,¹⁷⁰ který mj. umožňuje vznik společného nájemního práva, pokud paksovaní podají společnou žádost pronajímateli. V takovém případě jsou pak oba partneři chráněni.

Také může dojít k tomu, že partner – nájemce opustí obydlí. Zákon předjímá, že v takovém případě nájem pokračuje ve prospěch partnera, který byl s osobou nájemce spojen PACSem. To platí i v případě úmrtí partnera nájemce – nájem pokračuje ve prospěch pozůstalého partnera.¹⁷¹

Pokud je PACS uzavřen v průběhu nájmu, zákon z 6. července 1989 v čl. 9–1 ukládá nájemci povinnost oznámit tuto skutečnost pronajímateli.

Rovněž zákon umožňuje, aby byl nájem uzavřen oběma partnery. Pokud by měl být ukončen, taktéž se vyžaduje souhlas obou.

Dále může nastat situace, že jen jeden z partnerů je vlastníkem obydlí, ve kterém se nachází společná domácnost. Oprávněný z titulu vlastnického práva může libovolně nakládat s budovou, je oprávněn ji zcizit či pronajmout bez souhlasu druhého partnera, kterému zákon nedává k dispozici žádné právní prostředky ochrany. Po zániku paksovaného svazku může být „partner „nevlastník““ přinucen opustit společné obydlí. Pozici druhého partnera zákon upevňuje v případě úmrtí partnera vlastníka a na rozdíl od konkubínů tak může pozůstalý dočasně užívat bydlení, a to maximálně rok ode dne úmrtí; to však pouze pod podmínkou, že právo užívání zesnulý manžel v testamentu nevyloučil.¹⁷²

¹⁶⁹ BEIGNIER, Bernard. *Régimes matrimoniaux, PACS, concubinage*. Paris: Lextenso, 2010, s. 295.

¹⁷⁰Loi n° 84 du 20 février 2014 pour l'accès au logement et un urbanisme rénové.

¹⁷¹Art. 14de la loi n° 89-462 du 6 juillet 1989 tendant à améliorer les rapports locatifs

¹⁷²Art. 515-6 al. 3 du code civil

9 Zánik PACSu

Jednou z oblastí, na které lze demonstrovat rozdílnost manželství a PACSu, je otázka zániku PACSu a z toho plynoucí důsledky. Pravidla aplikovaná na zrušení PACSu stanovená zákonem o PACSu z roku 1999 byla modifikována zákonem z 23. června 2006, který nabyl účinnosti 1. ledna 2007. Jeho provedení je konkretizováno dekrety z roku 2006¹⁷³ a 2012.¹⁷⁴

Obsahem následující kapitoly je studium příčin zániku PACSu a posléze pojednání o důsledcích zániku.

9.1 Zrušení PACSu

Code civil v čl. 515–7 upravuje pět důvodů zrušení PACSu: zrušení na základě společného prohlášení, jednostranné prohlášení o zrušení PACSu, uzavření manželství jednoho partnera s osobou třetí, uzavření manželství mezi partnery a úmrtí partnera. Ustanovení zákona jsou kogentní, dohodou partnerů nelze vyloučit možnost rozhodnout se pro jednostranné zrušení, ani nelze vytvářet nové důvody zrušení PACSu jako například rozhodnutí soudu z důvodu neplnění povinností partnera na žádost druhého. Stejně tak je bez významu doložka umožňující zánik svazku při absenci „společného života“. Rovněž nelze zánik PACSu vázat na uplynutí doby – uzavření na dobu určitou zákon nepřipouští.

Na rozdíl od manželství může být výhodou fakt, že je zcela na vůli partnerů, zda PACS bude trvat či dojde ke zrušení, k jeho zániku však zákon vyžaduje splnění určitých formalit. Důvody zániku nelze připodobňovat ke způsobům zániku manželství uvedené v čl. 242 Code civil, které jsou odlišné od událostí stanovených v zákoně o PACSu.

9.1.1 Zrušení PACSu společným prohlášením partnerů

Dohodnou-li se partneři, že chtějí ukončit paksovaný svazek, zákon vyžaduje, aby předložili společné prohlášení o zrušení PACSu soudnímu úředníkovi soudu první instance či notáři, který smlouvu o PACSu zaregistroval. Prohlášení je předloženo osobně či zasláno formou doporučeného dopisu.

Partneři musí prokázat svou identitu zasláním kopie občanského průkazu a oznámit datum a číslo registrace původního PACSu. Společné prohlášení musí být partnery podepsané a musí z něho vyplývat svobodná vůle obou PACS ukončit. Úkolem soudního úředníka či notáře je

¹⁷³Décret n° 2006-1806 du 23 décembre 2006 relatif à la déclaration, la modification, la dissolution et la publicité du pacte civil de solidarité

¹⁷⁴Décret 2012-966 du 20 Aout 2012 relatif à l'enregistrement, rupture et dissolution du PACS

zaregistrovat zrušení PACSu, včetně data a příčin zániku. Po provedení registrace předá oprávněná osoba partnerům potvrzení o zrušení PACSu.¹⁷⁵

Po provedení registrace se vyžaduje, aby soudní úředník či notář učinil oznámení o registraci matričnímu úřadu partnerů, který zajistí publicitu zániku PACSu. Zánik PACSu, stejně jako jeho uzavření, je předmětem zápisu v rodném listu partnerů. Pokud je jeden z partnerů cizincem narozeným v cizině, registrace zániku PACu je notifikována úředníku soudu vyšší instance v Paříži, jehož úkolem je zajistit zápis zániku PACSu do speciálního registru, a to do tří dnů od obdržení notifikace. Ve vztahu mezi partnery je zánik účinný od okamžiku registrace PACSu notářem či soudním úředníkem; vůči třetím osobám nastávají účinky až k okamžiku zápisu zániku PACSu do rodného listu, popřípadě zápisem do speciálního registru vedeným soudem vyšší instance v Paříži.¹⁷⁶

Nabízí se otázka, zda i osoby, kterým byl ustanoven opatrovník, mohou společným prohlášením zrušit paksovaný svazek. Zákon z 5. března 2007¹⁷⁷ odpovídá kladně a stanoví, že opatrovanci mají právo samostatně bez nutnosti zastoupení PACS zrušit. To neplatí pro manžele, kde je zákon přísnější a možnost rozvodu na základě samostatného souhlasného prohlášení výslovně vylučuje.¹⁷⁸

Nutno také zmínit, že obligatornost publicity zániku PACSu byla zavedena až zákonem o PACSu z roku 2006.¹⁷⁹ Nabízí se tedy otázka, zda se publicita vztahuje i na PACS uzavřený před účinností tohoto zákona.

Lze uzavřít, že režim publicity zániku svazku je aplikovatelný bez výhrady na všechny PACSy uzavřené od 1. ledna 2007. U PACSů uzavřených před 1. 1. 2007 je režim publicity tzv. oddálený. Během jednoho roku od účinnosti nového zákona mohli partneři požádat o předčasnou aplikaci, a to společným prohlášením adresovaným soudu vyšší instance.

Od 1. ledna 2008 se pak režim publicity vztahoval bez výjimky na všechny paksované svazky.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Art. 4 du décret n° 2012-966 du 20 août 2012

Art. 4 du décret n° 2006-1806 du 23 décembre 2006

¹⁷⁶ Art. 6 du décret n° 2012-966 du 20 août 2012

Art. 6 du décret n° 2006-1806 du 23 décembre 2006

¹⁷⁷ Loi n° 2007-308 du 5 mars 2007 portant réforme de la protection juridique des majeurs

¹⁷⁸ Art. 249-4 du code civil

¹⁷⁹ Loi n° 2006-728 du 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités

¹⁸⁰ Tamtéž, art. 47

9.1.2 Zrušení PACSu jednostranným prohlášením

Třetí odstavec čl. 515–7 CC stanoví, že PACS lze zrušit jednostranným rozhodnutím jednoho z partnerů. Toto ustanovení nelze smluvně vyloučit. Vyžaduje se, aby partner notifikoval rozhodnutí o zrušení druhému partnerovi; kopie notifikace se zasílá soudu první instance či notáři, kteří provedli registraci PACSu. U zrušení na základě jednostranného prohlášení zákon stanoví splnění stejných formalit, jako u dvoustranného zrušení – tedy deklarace soudu prvního stupně či notáři, který registroval uzavření PACSu, a zajištění publicity PACSu zaznamenáním v rodném listě partnerů. Účinky zrušení jsou rovněž shodné.

Jednostranně lze zrušit PACS kdykoliv a nevyžaduje se, aby se rozhodnutí zakládalo na určitém důvodu, spočívající např. v porušování povinností plynoucí z PACSu ze strany partnera. Rozhodnutí je čistě na vůli partnera.

V roce 1999, poté, co původní zákon o PACSu vstoupil v platnost, někteří poslanci namítali neústavnost ustanovení zákona umožňující jednostranné zrušení PACSu. Rozpor s Ústavou spatřovali ve faktu, že PACS lze zrušit bezdůvodně, což odporuje všeobecně uznávané zásadě nezměnitelnosti smluv – „smlouvy mají být plněny“. Dále odpůrci napadali zákonnou normu z důvodu, že jednostranné zrušení připodobňovali k tzv. vypuzení manžela, které porušuje princip důstojnosti lidské osoby.

Dne 9. listopadu 1999 se k možnosti jednostranného zrušení paksovaného svazku vyjádřila Ústavní rada. Vyslovila, že „*PACS náleží do kategorie smluv soukromého práva uzavřených na dobu neurčitou, které mohou být kdykoli zrušeny jednou ze stran.*“ Odvolává se přitom na čl. 4 Deklarace práv člověka a občana. „*Tato smlouva může být zrušena jednostranně, ašak s výhradou garance poskytnutí náhrady případné újmy, která mohla být způsobena jednostranným zrušením druhé straně. Tohoto práva nemůže být partner zbaven.*“ Ke smluvní doložce vylučující toto právo se nebude přihlížet. Dále Ústavní rada judikovala, že „*PACS není manželství, ale smlouva soukromého práva uzavřená na dobu neurčitou, jednostranné zrušení PACSu tedy nelze přirovnávat k zapuzení manžela.*“¹⁸¹ Ustanovení zákona o PACSu shledal francouzský ústavní soud konformní s ústavním pořádkem. Ústavní stížnost byla zamítnuta.

¹⁸¹ Cons. const., 9 nov. 1999, n° 99-419

9.1.3 Zrušení PACSu uzavřením manželství

Zánik PACSu nastává automaticky také uzavřením manželství jednoho z partnerů s osobou třetí nebo partnery navzájem. V tomto lze spatřovat jakési nadřazené postavení manželství nad PACSem, neboť zákon stanoví, že pokud dojde k uzavření PACSu osobou, která již PACS uzavřela, je druhý svazek nulitní, zatímco v případě následného uzavření manželství PACS zaniká.¹⁸²

PACS zaniká okamžikem uzavření manželství, toto datum vyvolává účinky zániku PACSu jak ve vztahu mezi partnery, tak vůči třetím osobám.¹⁸³

V případě uzavření manželství jednoho partnera se třetí osobou se nevyžaduje předchozí informování druhého partnera, jak tuto povinnost stanovoval zákon před 1. lednem 2007.¹⁸⁴ Taktéž se jedná o jednostranné zrušení projevením vůle jednoho z partnerů, s tím rozdílem, že se tu nevyžaduje prohlášení adresované oprávněné osobě.

Úředník matričního úřadu, který je pověřen registrací manželství, je povinen zaznamenat uzavření manželství do rodného listu partnerů či partnera a učinit oznámení o uzavření manželství úředníku příslušného soudu první instance či notáři oprávněnému ve věci. Tito mají posléze za úkol provést registraci a zajistit publicitu zániku paksovaného svazku.¹⁸⁵

9.1.4 Úmrtí partnera

Smrt partnera je důvodem zániku PACSu; účinky nastávají ke dni úmrtí. Pozůstalý partner již není nadále povinen učinit oznámení o úmrtí úředníku soudu první instance či notáři, který PACS registroval. Tito jsou o skutečnosti informováni taktéž úředníkem matričního úřadu. Povinností úředníka soudu či notáře je rovněž zaregistrovat zánik PACSu a zajistit publicitu.¹⁸⁶ Pokud je zemřelý partner cizinec narozený v cizině, úmrtí je notifikováno soudu vyšší instance v Paříži.

9.2 Důsledky zániku PACSu

Zákon obsahuje jen několik málo ustanovení ohledně důsledků zániku PACSu. V čl. 515–7 CC předvídá, že v případě zániku PACSu dojde k vypořádání práv a povinností, které oběma plynou z paksovaného svazku. Pokud nedojde k dohodě ohledně majetkových

¹⁸² Art. 515-2 du code civil

¹⁸³ Art. 515-7, al. 1 du code civil

¹⁸⁴ *Mémento pratique: Droit de la famille*, s. 293.

¹⁸⁵ Art. 515-7, al. 2 du code civil

¹⁸⁶ Viz předchozí důvody zániku

otázek, rozhodne soudce ve věcech rodinněprávních. Opuštěnému partnerovi může být soudem přiznána náhrada újmy způsobené mu jednostranným zrušením.

Pokud je důvodem zániku PACSu domácí násilí, jehož obětí je jeden z partnerů, soudce ve věcech rodinněprávních může poskytnout ochranu ve formě vydání rozhodnutí o ochraně proti násilí, jehož důsledkem je povinnost partnera, který se dopustil násilí, podřídit se stanoveným opatřením: přiznání práva bydlení oběti násilí či stanovení povinnosti poskytnutí materiální pomoci druhému partnerovi.¹⁸⁷

9.2.1 Náhrada újmy způsobené jednostranným zrušením PACSu

PACS je smlouvou soukromého práva, partnerům nic nebrání stanovit si předem smluvně možnost odškodnění a jeho výši v případě zrušení PACSu. Pokud takováto dohoda není, opuštěný partner má právo požadovat náhradu škody u občanskoprávního soudu, jestliže mu byla jednostranným zrušením způsobena újma. Každý z partnerů může kdykoliv a z jakýchkoliv důvodů PACS zrušit. Právo na náhradu vzniká pouze tehdy, pokud ke zrušení došlo způsobem znevažujícím – např. brutálně, bezohledně apod.¹⁸⁸ Právo na náhradu škody bylo v minulosti soudy přiznáváno např. v případě náhlého opuštění partnera, kdy si s sebou opouštějící partner odvezl movitý majetek, dále v případě zrušení účtu, který byl používán oběma partnery v běžném životě, rovněž také za situace, kdy se opouštějící partner zachoval k druhému neloajálně a nemorálně, čímž způsobil svému druhovi nemajetkovou újmu. V této otázce je soudy přebírána judikatura vztahující se k rozvodu manželství. Partner tak může požadovat náhradu škody v případě, kdy ho jeho druh opustil po dlouholetém soužití, ze kterého vzešly děti; taktéž tehdy, pokud odchod partnera byl příčinou psychických potíží druhého partnera. Výše odškodnění závisí nikoli na finančních možnostech opouštějícího partnera, nýbrž na významu utrpěné újmy.¹⁸⁹

Ústavní rada judikovala, že práva na náhradu této újmy se partneři nemohou vzdát, neboť se jedná o normu veřejného pořádku.¹⁹⁰

9.2.2 Vypořádání společného majetku

Při zániku PACSu dochází k vypořádání majetku partnerů. Aplikují se při tom přednostně ujednání ve smlouvě o PACSu. Pokud nebylo nic dohodnuto, použijí se zákonná

¹⁸⁷ Art. 515-11 du code civil

¹⁸⁸ *Le memento pratique: Droit de la famille*, s. 293.

¹⁸⁹ DIBOS-LACROUX. *PACS: Le guide Pratique*, s. 83.

¹⁹⁰ Considérant n° 70, Cons. const., 9 nov. 1999, n° 99-419

ustanovení – aplikuje se obecné právo. Nutno podotknout, že pokud si partneři ve smlouvě o PACSu zvolili režim podílového spoluvlastnictví, rozdělení majetku není obligatorní, a partneři tak mohou i nadále po zániku PACSu v podílovém spoluvlastnictví setrvat.

K likvidaci či vypořádání majetku bývalých partnerů dojde za předpokladu, že zánik PACSu nastane společným či jednostranným prohlášením, úmrtím partnera či uzavřením manželství jednoho z partnerů. Při zániku PACSu uzavřením manželství mezi partnery se právní režim týkající se majetku, který nabyli za trvání PACSu, nemění. Pokud tedy např. současní manželé koupili během PACSu do podílového spoluvlastnictví dům, zůstává nadále podílovým spoluvlastnictvím manželů. Pokud jej nabyl do vlastnictví pouze jeden z partnerů, zůstává výlučným majetkem tohoto manžela. K vypořádání majetku v tomto případě nedochází.

V případě sporu věc náleží do kompetence soudce ve věcech rodinněprávních.¹⁹¹

Při vypořádání společného majetku mohou partneři, kteří mají majetek v podílovém spoluvlastnictví, požádat o tzv. „přednostní přiznání“ určitého majetku do výlučného vlastnictví.¹⁹² Stejně to platí u přeživšího partnera, jehož majetek se může po smrti partnera ocitnout v podílovém spoluvlastnictví společně s dědici partnera.

Tato možnost byla původně zavedena za účelem zabránění přílišného „drobení“ majetku a také jako ochrana určité kategorie pozůstalých (pozůstalého manžela a nezletilých dětí).

Předmětem přiznání může být pouze majetek určitého druhu: vlastnictví bytu či nájem bytu, který žadatel obývá, včetně nábytku nacházejícího se v bytě; vlastnictví či nájem prostoru, ve kterém partner žadatel vykonává svoje zaměstnání, jakož i nábytek sloužící k výkonu profese; podnik, na jehož provozu se žadatel aktivně podílel nebo podílí. Partner žadatel musí být spoluvlastníkem daného majetku a rovněž musí být schopen poskytnout za přiznaný majetek finanční náhradu jako kompenzaci přiznané hodnoty. Rozhodující je hodnota majetku v době vypořádání.¹⁹³

Na vyhovění žádosti o přednostní přiznání není právní nárok (vyjma speciálního případu přiznání bytu přeživšímu partnerovi). Může k němu dojít na základě dohody či soudní cestou. V případě sporu rozhodne soudce ve věcech rodinněprávních po zvážení všech okolností daného případu.¹⁹⁴

¹⁹¹ *Le mémento pratique: Droit de la famille*, s. 294.

¹⁹² Art. 515-6, 831, 831-2, 832-3, 832-4 du code civil

¹⁹³ DIBOS-LACROUX. *PACS: le guide pratique*, s. 94.

¹⁹⁴ *Le mémento pratique: Droit de la famille*, s. 294-295.

Co se týče darů a liberalit, aplikuje se na ně obecné právo, nikoliv režim vztahující se na manžele. Jsou neodvolatelné, vyjma případu odvolání daru pro nevděk.¹⁹⁵

Tzv. „vyrovnávací dávka či příspěvek“ není na rozdíl od manželství zákonem stanovena a její poskytování závisí zcela na vůli partnerů. Rovněž ničemu nebrání její zakotvení ve smlouvě o PACSu, přičemž může být přihlédnuto k úpravě vyživovací povinnosti mezi manželi dle čl. 271 CC.¹⁹⁶

9.2.3 Vypořádání pohledávek mezi partnery

Během paksovaného svazku může dojít k tomu, že jeden z partnerů půjčí svému druhovi určitou částku peněz, která má být použita za účelem nabytí, zlepšení či zachování jeho výlučného majetku. Mezi partnery tak vzniká závazkový vztah. Taková situace může nastat v případě odděleného nabývání majetku: partner, který částečně financuje nabytí majetku jménem svého partnera, se nestává vlastníkem, ale věřitelem svého partnera. Pokud je mezi partnery ustanoven režim nabývání majetku do spoluvlastnictví, věřitelský vztah může vzniknout za situace, kdy partner investuje svůj výlučný majetek na koupi majetku, který se stane společným vlastnictvím partnerů. Rovněž tak investujícímu partnerovi vzniká pohledávka vůči svému druhovi. K okamžiku zániku PACSu si jsou pak partneři povinni dluhy si vzájemně vyrovnat.^{197 198}

9.2.4 Zánik PACSu a děti

Zákon o PACSu je úsporný i v otázce případného vztahu partnerů a dětí po zániku PACSu. Zákon z 15. listopadu 1999 i z 23. června 2006 o tomto mlčí, budou se tedy aplikovat obecná ustanovení CC o výkonu rodičovské odpovědnosti, o bydlišti dítěte či vyživovací povinnosti.¹⁹⁹

9.2.5 Ochrana pozůstalého partnera

I když pozůstalému partnerovi nesvědčí primárně dědické právo jako manželovi, přesto mu zákon určitou ochranu poskytuje. Významný je především systém ochrany bydlení,²⁰⁰ který byl podrobně rozveden v kapitole pojednávající o účincích v oblasti bydlení.

¹⁹⁵ Art. 955 du code civil

¹⁹⁶ BÉNABENT, Alain. *Droit de la famille*, s. 321-322.

¹⁹⁷ Art. 515-7 al. 11 du code civil

¹⁹⁸ K tomu srov. COURBE, Patrick, GOUTTENOIRE, Adeline. *Droit de la famille*, s. 317.

¹⁹⁹ MÉCARY, Caroline. *Le nouveau PACS*, s. 137.

²⁰⁰ Art. 515-6 ve spojení s art. 831-3 du code civil

10 Mariage pour tous – manželství osob stejného pohlaví

Od zavedení PACSu v roce 1999 zaznamenal tento nový nástroj právní organizace párového života nevídaný úspěch. V porovnání s institucí manželství ale zdaleka nenabízí paksovanému páru stejná práva a výhody. S vývojem společnosti se tak stále více ozývaly hlasy zejména ze strany asociací gejů a lesbiček volající po zpřístupnění manželství párům stejného pohlaví. Cílem následující kapitoly je představit koncepci nového zákona.

10.1 Sociální a politický kontext

Při prezidentské kampani se v roce 2012 francouzský prezident François Hollande zavázal zpřístupnit instituci manželství párům stejného pohlaví. Svůj předvolební slib dodržel, a na jaře 2013 tak byl schválen nový zákon, který rozdělil francouzskou společnost na dva tábory. Nově zvolený prezident, který si kladl za cíl stmelit francouzskou společnost, však hned na počátku svého volebního období docílil zcela opačného efektu. Debaty o zavedení nové právní úpravy provázely demonstrace na obou stranách tábora.

Adopce tohoto zákona byla důsledkem svobodného politického rozhodnutí francouzských zákonodárců, neboť evropské ani mezinárodní právo povinnost přijetí zákona o uzavírání manželství párů stejného pohlaví nestanoví. Evropský soud ve Štrasburku tak např. v rozsudku Schalk a Kopf proti Rakousku²⁰¹ judikoval, že z Úmluvy, konkrétně z čl. 43, nevyplývá právo osob stejného pohlaví na uzavření manželství a případné vyhrazení manželství pro páry opačného pohlaví nelze pokládat za diskriminaci. Možnost otevření manželství homosexuálním párům tak ponechává na diskreci členských států.

K dané otázce se ve svém rozhodnutí z 28. ledna 2011²⁰² vyjádřila Ústavní rada. Články 75 a 144 CC, která vyhrazují manželství pro heterosexuální páry, označila za ústavní a možnost uzákonění homosexuálního manželství ponechala na vůli zákonodárců, neboť se nejedná o otázku právní, ale politickou.

V roce 2008 a 2010 byly v dolní komoře Parlamentu předloženy dva návrhy zákona.²⁰³ Dne 7. listopadu 2012 byl v souladu se slibem prezidenta Hollanda v Radě ministrů

²⁰¹ Rozhodnutí ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku ze dne 24. června 2010. Stížnost 30141/04 (získáno 30. září 2014 z databáze HUDOC).

²⁰² Décision n° 2010-95 QPC du 28 janvier 2011

²⁰³ Proposition de loi n° 1286 permettant l'accès au mariage des couples de personnes de même sexe. Dostupný na <<http://www.assemblee-nationale.fr/13/propositions/pion1286.asp>>.

Proposition de loi n° 2290 visant à ouvrir le droit au mariage à tous les couples sans distinction de sexe ni de Genre. Dostupný na <<http://www.assemblee-nationale.fr/13/propositions/pion2290.asp>>.

ministrální spravedlnosti představen konečný návrh zákona.²⁰⁴ 23. dubna 2013 je nová právní úprava definitivně přijata Národním shromážděním. Dne 17. května se k ústavnosti zákona vyjádřila Ústavní rada a následně den poté došlo k jeho vyhlášení.

Francie se tak stala čtrnáctou zemí světa, která schválila zákon o uzavírání manželství páry stejného pohlaví. Na domácí půdě bývá nový zákon označován příznačným názvem „mariage pour tous“ – „manželství pro všechny“.

10.2 Právní úprava

Zákon ze 17. května 2013²⁰⁵ pozměňuje ustanovení CC. Aplikace je zajištěna prováděcím dekretem,²⁰⁶ který modifikuje mj. ustanovení vztahující se k občanskému stavu či civilnímu procesu. Dále bylo přijato nařízení upravující tzv. livret de la famille – rodinnou knížku – oficiální dokument obsahující informace z rodného listu partnerů a dětí, informace o právech rodiny: manželství, adopce, rodičovská odpovědnost, příbuzenství. Rodinná knížka se vydává buďto při uzavření manželství, anebo automaticky při narození prvního dítěte nesezdanému páru.

Příručku pro prezentaci nové legislativy jsou pak oběžníky publikované v Úředním věstníku Ministerstva spravedlnosti.²⁰⁷

Nová právní úprava vychází z principu legality – rovného zacházení manželů a rodičů stejného i opačného pohlaví. Tento princip je zakotven v novém čl. 6–1 CC: „ *Manželství a adopce vyvolává stejné právní účinky, práva a povinnosti vyplývající ze zákona u partnerů stejného i opačného pohlaví.* “ Z daného ustanovení vyplývá vůle zákonodárce poskytnout jakousi interpretační příručku nejen pro výklad ustanovení CC, ale veškeré legislativy vůbec, za účelem poskytnutí homosexuálním párům stejných práv, jakými disponují heterosexuální

²⁰⁴ Projet de loi n° 344 ouvrant le mariage aux couples des personnes de même sexe. Dostupný na <<http://www.assemblee-nationale.fr/14/projets/pl0344.asp>>.

²⁰⁵ Loi n° 2013-404 du 17 mai 2013 ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe

²⁰⁶ Décret n° 2013-429 du 24 mai 2013 portant application de la loi ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe et modifiant diverses dispositions relatives à l'état civil et au code de procédure civile

²⁰⁷ La garde des sceaux. *Circulaire du 29 mai 2013 de présentation de la loi ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe.* Bulletin officiel du ministère de la justice. Dostupný na <http://circulaires.legifrance.gouv.fr/pdf/2013/05/cir_37052.pdf>.

Ministère de l'intérieur. *Circulaire du 13 juin 2013 relative aux conséquences du refus illégal de célébrer un mariage de la part d'un officier d'état civil* *Circulaire du 13 juin 2013 relative aux conséquences du refus illégal de célébrer un mariage de la part d'un officier d'état civil.* Dostupný na <http://circulaires.legifrance.gouv.fr/pdf/2013/06/cir_37118.pdf>.

páry. Z této generální aplikační normy jsou jako jediná vyňata ustanovení o filiaci upravené v knize první CC.

10.3 PACS versus mariage

Navzdory stále výraznějšímu přibližování PACSu k instituci manželství přetrvávají u daných institutů podstatné rozdíly, a to např. v podmínkách uzavírání, způsobech zrušení či účincích, které vyvolávají.

10.3.1 Podmínky a způsoby uzavření

Manželství je trvalé společenství muže a ženy starší osmnácti let, založené zákonným způsobem. Vzniká společným, svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství. Uzavírá se na obecním úřadu před úředníkem matričního úřadu, v místě bydliště jednoho z manželů. PACS je naproti tomu privátní závazek založený na existenci smlouvy, a to buď ve formě notářského zápisu či soukromé listiny, u něhož zákon nepředvídá žádnou veřejnou ceremonii a účelem následné registrace úředníkem soudu první instance či notářem je pouze zajištění vzniku jeho účinků.

Rozdílně je upraven proces neplatnosti. V situaci, kdy byl např. partner k uzavření paksovaného svazku přinucen či v dalších případech neplatnosti PACSu se aplikuje závazkové právo (relativní neplatnost pro omyl v osobě či lest – dotčený partner musí neplatnost namítnout; v zákonem stanovených případech absolutní neplatnost). Naproti tomu pro neplatnost manželství zákon předvídá speciální mechanismus upravený v čl. 171–1 a násl. CC, který se na PACS nevztahuje.

Další odlišnost se vztahuje k podmínce věku. V určitých případech zákon povoluje uzavřít manželství i osobám mladším osmnácti let. Požadavek zletilosti u PACSU je obligatorní.²⁰⁸

Výjimečně může být manželství uzavřeno po smrti partnera či v zastoupení zmocněncem, kterému byla udělena plná moc. Tyto způsoby uzavření nejsou umožněny u PACSu. Předpokladem uzavření tu je dostavení se před úředníka soudu či notáře. Pouze v případě vážných zdravotních problémů či jiných nepřekonatelných překážek může být stanovena výjimka.²⁰⁹

²⁰⁸ Art. 144, 145 du code civil

²⁰⁹ Art. 171 du code civil

10.3.2 Způsoby zániku manželství

Příčiny a způsoby zániku PACSu a manželství se liší. Procedura zrušení PACSu je jednodušší a méně formální – PACS lze zrušit i jednostranným projevem vůle jednoho z partnerů, což u manželství nelze.

V čl. 227 CC je stanoveno, že manželství zaniká smrtí jednoho z manželů či rozvodem. Dle čl. 229 rozvod manželství může být vysloven na základě vzájemného souhlasu manželů, souhlasu manželů se zánikem manželství, nikoliv však s důsledky zániku, dále na základě definitivního zániku manželského pouta nebo také z důvodu závažného provinění jednoho z manželů. Rozvod na základě vzájemného souhlasu či po vzájemné dohodě přichází na řadu tehdy, pokud manželé souhlasí jak s rozvodem manželství, tak i se všemi účinky a důsledky zániku manželství (rozdělení majetku, rodičovská odpovědnost, případná vyživovací povinnost). Tento způsob rozvodu nevyžaduje žádnou minimální délku trvání manželství. Důvody zániku nemusí být prokazovány. Další způsob rozvodu – na základě souhlasu se zánikem, nikoliv s důsledky zániku manželství – může být vyvolán na základě žádosti jednoho partnera nebo i vzájemné žádosti. Manželé souhlasí s rozvodem, ale nemohou se dohodnout na důsledcích a účincích zániku manželství (rozdělení majetku apod.). Další typ rozvodu – v případě zániku manželského pouta – přichází v úvahu za situace odděleného soužití manželů, pokud spolu alespoň dva roky nežijí. Tehdy může jeden z manželů podat žádost o rozvod, přičemž důvody zániku manželského pouta nejsou předmětem dokazování. Manžel, který požaduje rozvod kvůli závažnému provinění druhého manžela, musí u soudu tvrdit skutečnosti, ze kterých vyplývá manželův poklesek. Hlavními důvody mohou být nevěra, opuštění společného bydlení, fyzické či psychické násilí a další.²¹⁰

Zánik manželství (vyjma zániku manželství úmrtím partnera) předpokládá soudní proceduru – soudní řízení, v němž bude rozhodnuto zároveň o právech a povinnostech manželů. Cílem rozvodového řízení je ochrana práv obou manželů a zájmů dětí. PACS je naproti tomu odproštěn od zbytečného formalismu soudního řízení a předpokládá pouze zjednodušenou proceduru – v případě oboustranného zrušení dostavení se před úředníka soudu či notáře, v případě jednostranného zrušení doručení prohlášení druhému partnerovi a

²¹⁰Více k dané problematice viz <<http://www.vos-droits.justice.gouv.fr/divorce-separation-11939/separation-et-divorce-des-couples-maries-11946/separation-de-corps-20220.html>>.

poté předložení kopie soudu či notáři. Žádost o rozvod manželství se podává u soudu vyšší instance. Rozhoduje soudce ve věcech rodinněprávních. Přítomnost advokáta je obligatorní.²¹¹

10.3.3 Vývoj počtu uzavřených manželství a PACSů

Od zavedení PACSu v roce 1999 počet jeho registrací neustále stoupá – důsledkem je tak snížení počtu uzavřených manželství. V roce 2000 to bylo 22 271 uzavřených PACSů oproti 305 234 sňatkům osob opačného pohlaví. Během deseti posledních let se rozdíl postupně snižoval. V roce 2012 vstupuje do manželství 241 000 párů, 160 231 uzavírá PACS – v porovnání tedy dva PACSy na tři manželství, v roce 2013 168 223 PACSů oproti 231 000 uzavřených heterosexuálních manželství. Zajímavé je, že 96% párů je heterosexuální orientace; PACS měl být přitom na počátku především „projektem“, kterého měly využívat primárně homosexuální páry. V roce 2013 nabývá účinnosti zákon o uzavírání manželství osob stejného pohlaví, čehož využilo 7 000 homosexuálních párů, přičemž u tří případů z pěti se jednalo o pár mužského pohlaví.²¹²

10.4 Účinky nové zákonné úpravy

Zákon nijak nemodifikuje již existující právo aplikovatelné na heterosexuální páry. Pouze otevírá homosexuálním a lesbickým párům katalog nových práv. Napříště se tak stávají nositeli stejných práv a povinností, jako sezdané heterosexuální páry. Manželství vytváří účinky ve vztahu mezi manželi (povinnost společného života, vzájemného respektu, věrnosti, podpory a asistence, povinnost podílet se na zajišťování potřeb rodiny), ve vztahu mezi rodinami (vznik příbuzenského poměru, vyživovací povinnost, překážky uzavření manželství), ve vztahu k dětem (možnost adopce) a taktéž ve vztahu ke třetím osobám (solidární odpovědnost za dluhy rodiny). Uzavření manželství vyvolává účinky i po smrti (zákonné dědické právo přeživšího partnera).²¹³

²¹¹ Séparation de corps [online] Service-Public.fr, 21.12. 2012 [cit. 31. 10. 2014]. Dostupné na <<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F980.xhtml#N1007A>>.

²¹² Pactes civils de solidarité (PACS) [online]. Ministère de la justice, 24. března 2014 [cit. 1. 11. 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gouv.fr/budget-et-statistiques-10054/donnees-statistiques-10302/pactes-civils-de-solidarite-pacs-25129.html>>.

Évolution du nombre de mariages et de pacs conclus jusqu'en 2013 [online]. Insee [cit. 1.11. 2014]. Dostupné na <http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?ref_id=NATTEF02327>.

²¹³ MIRKOVIC, Aude. *Le mariage, un service public à redécouvrir* », Revue Lamy Droit civil, n° 94, 2012, s. 55-58.

10.4.1 Zpřístupnění manželství osobám stejného pohlaví

Modifikované ustanovení CC stanovuje, že „*manželství může být uzavřeno dvěma osobami stejného nebo opačného pohlaví.*“²¹⁴ Ustanovení o podmínce věku a překážkách uzavření manželství zůstávají nezměněna.

10.4.2 Možnost uzavření manželství s cizincem

Manželství mohou uzavírat i stejnopohlavní páry rozdílné národnosti. Pro tento případ zákon obsahuje speciální ustanovení, kolizní normy. Jelikož základní podmínky platnosti manželství se posuzují dle práva domovského státu každého z manželů, ustanovení čl. 202–1 CC zakotvuje nové pravidlo, které i přes zákaz jednoho státu uzavřít manželství homosexuálními páry garantuje platnost uzavřeného manželství. To platí i v případě, že oba manželé budou cizinci a uzavřou sňatek ve Francii.²¹⁵

10.4.3 Adopce

Důsledkem nového zákona je i povolení homosexuálním párům adoptovat. Osvojit dítě mohou partneři společně nebo i jen jeden z manželů může adoptovat dítě svého manžela.

Při zavedení tohoto práva se Francie inspirovala legislativou sousedních států, jmenovitě Německo, Belgie, Nizozemsko, Finsko, Slovensko, Švédsko, Dánsko, Španělsko. Zákonodárci dále brali v potaz dosavadní vědeckou výzkumnou činnost v oblasti výchovy dítěte homosexuálními páry, která dospěla ke zjištění, že výchova stejnopohlavním párem obecně nemá negativní vliv na vývoj dítěte.

Rodičovská odpovědnost náleží oběma manželům. V tom lze spatřovat výhodu oproti paksovanému svazku, v jehož režimu zákon umožňuje adoptovat pouze jednomu z partnerů.²¹⁶

10.4.4 Asistovaná reprodukce

Jak již bylo zmíněno u PACSu, přístup k asistované reprodukci je umožněn pouze heterosexuálnímu páru. S přijetím nového zákona tak dosavadní zákonná úprava zůstává beze změny. Dle vysvětlení odvolacího soud v Bordeaux se nejedná o diskriminaci. Z povahy věci totiž vyplývá, že potenciálně plodní mohou být pouze heterosexuální páry. Příčina bezdětnosti

²¹⁴ Art. 143 du code civil

²¹⁵ Více viz *Projet de loi ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe: étude d'impact*. Dostupné na <<http://www.assemblee-nationale.fr/14/projets/pl0344-ei.asp>>.

²¹⁶ *Projet de loi ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe: étude d'impact*. Dostupný na <<http://www.assemblee-nationale.fr/14/projets/pl0344-ei.asp>>.

u páru skládajícího se z muže a ženy může být pouze subjektivní (vysoký věk, neplodnost). Naproti tomu homosexuální páry nemohou plodit děti z objektivních důvodů, neboť jsou potenciálně nezpůsobilí.²¹⁷

Za této situace tak lesbické páry mnohdy využívají metod asistované reprodukce v zahraničí. V Evropě je legalizována pro homosexuální páry pouze v několika zemích, jmenovitě Španělsko, Belgie, Dánsko...). V souvislosti s problematikou asistované reprodukce lze zmínit dvě nedávná rozhodnutí francouzského Kasačního soudu. Případ se týkal lesbického manželského páru. Kasační soud judikoval, že žena má právo adoptovat dítě své manželky, i když bylo počato v cizině umělým oplodněním. Početí dítěte umělou cestou v cizině není dle Kasačního soudu překážkou adopce, pokud jsou splněny všechny zákonné podmínky osvojení a adopce je v zájmu dítěte.²¹⁸ V minulosti byla daná otázka soudy posuzována rozdílně. Často byla adopce soudy zamítána z důvodu obcházení zákona, který asistovanou reprodukci homosexuálnímu páru neumožňuje. Toto rozhodnutí tak lze pokládat za přelomové.

10.4.5 Sukcese

V případě úmrtí je v porovnání s partnerem v PACSu pozůstalému manželovi poskytnuta účinnější ochrana. Ze zákona mu náleží dědické právo.

10.4.6 Účinky v oblasti národnosti

Na rozdíl od PACSu, který nevyvolává žádné účinky v oblasti národnosti partnerů, umožňuje manželství partnerovi cizí národnosti po splnění zákonných podmínek získat francouzské občanství. Nejde tedy o automatický důsledek uzavření manželství, ale je třeba podat kvalifikovanou žádost. Mezi zákonné požadavky náleží: uzavření manželství cizince či apatridy s osobou francouzské národnosti a společné soužití v délce minimálně čtyři roky ode dne uzavření manželství. Zákon vyžaduje taktéž prokázání znalosti francouzského jazyka.²¹⁹ Podrobnosti ohledně procedury přiznání francouzského občanství upravuje dekret č. 93-1362 z roku 1993.²²⁰

²¹⁷CA Bordeaux, 11e ch., 19 avr. 2005, n° RG : 04/04683

²¹⁸Avis n° G1470006 et avis n° J1470007, 22 septembre 2014

²¹⁹ Art. 21-2 du code civil

²²⁰Décret n° 93-1362 du 30 décembre 1993 relatif aux déclarations de nationalité, aux décisions de naturalisation, de réintégration, de perte, de déchéance et de retrait de la nationalité française. Dostupný na < <http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000699753>>.

10.4.7 Účinky v oblasti sociálních práv

Pension de réversion – vdovský důchod – je sociální dávka, která je ve Francii vyhrazena pouze pozůstalému manželovi. Náleží za stejných podmínek heterosexuálnímu i homosexuálnímu sezdánému páru.

Sociální dávky, jejichž výčet podává CC, jsou poskytovány všem osobám majícím ve své péči nezletilé dítě, žijícím osaměle či v páru. Kniha pátá zákoníku sociálního zabezpečení pojednávající o sociálních dávkách nečiní žádný rozdíl v právech osob žijících v konkubinátu, osob paksovaných či sezdáných, a rovněž je nediskriminační vzhledem k sexuální orientaci.²²¹

²²¹Projet de loi ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe: étude d'impact. Dostupný na <<http://www.assemblee-nationale.fr/14/projets/pl0344-ei.asp>>.

11 Závěr

Předmětem diplomové práce je problematika alternativních forem soužití ve francouzském právním systému. Studium daného tématu bylo zjištěno, že rozdílně od právního řádu České republiky je součástí francouzského právního systému i institut konkubinátu – nesezdaného soužití – které nachází své právní zakotvení ve francouzském občanském zákoníku. I ve francouzském právu nalezneme institut registrovaného partnerství, který však nese specifický název – Pakt solidarity, zkráceně PACS. Úplnou novinkou je pak nově přijatý zákon umožňující konečně i homosexuálním párům uzavírat manželství a adoptovat děti.

Ve Francii tedy existují tři instituty párového soužití: konkubinát, PACS a manželství. Jejich charakter je univerzální – jsou určeny jak homosexuálním, tak heterosexuálním jedincům. Pár, který nechce využít všech účinků institutu manželství a spíše preferuje volnější svazek, má tedy na výběr mezi dvěma dalšími formami párového soužití.

Zákonem o PACSu z roku 1999 byla do CC vložena definice konkubinátu. Toto právní uznání je však pouze formálním, jelikož se zákonodárce v definici neuchýlil zároveň k právní úpravě vztahů vznikajících vzájemně mezi konkubíny či mezi konkubíny a třetími osobami. Účel zakotvení konkubinátu do CC je také symbolický – směřuje k uznání nesezdaného soužití homosexuálních párů.

Existence společného života v nesezdaném svazku dává vzniknout pouze některým právům a výhodám, týkajícím se především oblasti práva sociálního zabezpečení, přechodu nájmu v důsledku úmrtí partnera či využití metod asistované reprodukce). Mezi konkubíny nevzniká majetkové společenství, na konkubínský svazek se nevztahuje povinnost věrnosti, poskytování vzájemné materiální pomoci či podpory. Nevyvolává žádné účinky v oblasti filiace a adopce. Rozšířenou ochranu však zákonodárce poskytuje při zániku konkubinátu, ke kterému může dojít i jednostranným zrušením. Opuštěný partner se na základě teorie „zneužití práva“ může domoci náhrady škody, kterou utrpěl v důsledku nemorálního jednání opouštějího partnera.

Diplomová práce si kladla za cíl vyrovnat se s otázkou právní povahy PACSu. Bylo zjištěno, že i když je PACS zakotven v CC v části týkající se osob, nejedná se jako v případě českého registrovaného partnerství o rodinněprávní institut, ale spíše o smluvní typ vykazující některé shodné rysy s institutem manželství. PACS ovšem nelze považovat za čistě majetkoprávní kontrakt, neboť vyvolává účinky jak v majetkové, tak osobní sféře partnerů.

Mezi účinky osobní povahy spadá povinnost společného života, věrnosti a vzájemného respektu, vzájemné (nemateriální) podpory. Na druhé straně uzavření PACSu nemá dopad na příbuzenský poměr – nevzniká žádný nový příbuzenský vztah. Uzavření PACSu nezakládá zákonnou domněnku otcovství pro partnera matky a otec tak musí své dítě uzнат. Ohledně rodičovské odpovědnosti platí, že jí disponuje pouze partner, ve vztahu k němuž byla filiace ustanovena. Společná adopce pakovaným párem je vyloučena. Postupů asistované reprodukce může využít pouze heterosexuální pár.

Co se týče materiálních účinků, zákon stanovuje povinnost vzájemného poskytování materiální pomoci, solidární odpovědnost za závazky, které spadají do „běžného života“ partnerů, či vyloučení z dědického práva v případě intestátní dědické posloupnosti. Primárním majetkovým režimem je režim odděleného nabývání majetku, smlouvou však může být modifikován a partneři mohou nabývat do spoluvlastnictví. Sociální zákonodárství nyní nabízí pakovaným partnerům obdobný rozsah práv jako poskytuje manželům. Výjimkou je vyloučení práva na vdovský důchod.

Rozdíly u institutů manželství a PACSu se výrazně projevují u způsobů jejich zániku. Např. rozdílně od rozvodu manželství, které je nutně doprovázeno soudním řízením, lze PACS zrušit jednostranným rozhodnutím partnera bez složitých formalit.

V demokratické společnosti náleží každému právo svobodně se rozhodnout pro určitý typ párového soužití. Domnívám se, že přijetí zákona „manželství pro všechny“ bylo správnou volbou francouzského zákonodárce. Vědecké studie a výzkumy dokazují, že homosexualita není nemoc, duševní porucha ani osobní volbou člověka. Sexuální orientace je biologicky předurčená a nelze ji ovlivnit. Za správné tedy pokládám zpřístupnění manželství homosexuálním párům, které mají stejné právo využívat právních záruk, které poskytuje institut manželství, jako heterosexuální páry. Co se týče zpřístupnění adopce homosexuálním párům, nebyl prokázán negativní dopad výchovy dítěte dvěma osobami stejného pohlaví na psychiku dítěte. Naopak mnohdy harmoničtější vztahy a stabilnější rodinné prostředí u homosexuálního páru by mohly svědčit o opaku.

12 Bibliografie

a) monografie:

- BÉNABENT, Alain: *Droit de la famille*. 2. vydání. Paris: Lextenso, 2012. 550 s.
- BUFFELAN-LANORE, Yvaine, LARRIBAU–TERNEYRE, Virginie. *Droit civil: introduction, biens, personnes, famille*. 17. vydání. Paris: Dalloz, 2011. 988 s.
- Mémento pratique: Droit de la famille*. Levallois: Editions Francis Lefebvre, 2014. 1273 s.
- BONNET, Vincent: *Droit de la famille*. 3. vydání. Orléans : Paradigma, 2011. 312 s.
- FENOUILLET, Dominique. *Droit de la famille*. 3. vydání. Paris: Dalloz, 2013. 595 s.
- BRUSORIO-AILLAUD, Marjorie. *Droit des personnes et de la famille*. 2. vydání. Bruxelles: Larcier, 2012. 345 s.
- COURBE, Patrik, GOUTTENOIRE, Adeline. *Droit de la famille*. 6. vydání. Paris: Dalloz, 2013. 572 s.
- BONNET, Vincent. *Droit de la famille*. 4. vydání. Bruxelles: Larcier, 2014. 333 s.
- MÉCARY, Caroline. *Le nouveau PACS*. Paris: Dalloz, 2006. 179 s.
- ROY, Odile. *Droit de la famille*. Paris: Archétype82, 2014. 394 s.
- BEIGNIER, Bernard; BINET, Jean-René. *Droits des personnes et de la famille*. Issy-les-Moulineaux Cedex: Lextenso, 2014. 534 s.
- RENAULT-BRAHINSKY, Corinne. *Droit des personnes et de la famille*. 12. vydání. Paris: Guliano, 2013-2014. 239 s.
- BEIGNIER, Bernard. *Régimes matrimoniaux, PACS, concubinage*. 2. vydání. Paris: Lextenso, 2010. 400 s.
- DIBOS-LACROUX, Sylvie. *PACS: Le guide Pratique*. 13. vydání. Issy-les-Moulineaux Cedex : Prat, 2011. 240 s.

b) odborné články

- ELISCHER, David. Několik úvah nad kohabitací: *Právní forum*, 2009, roč. 6, č. 7, s. 258-268.
- ELISCHER, David. Univerzální registrované partnerství (Část II.) aneb zamyšlení nad francouzskou úpravou alternativních forem soužití. *Právní forum*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 207-216.

ELISCHER, David. Univerzální registrované partnerství (Část I.) aneb zamyšlení nad francouzskou úpravou alternativních forem soužití. *Právní forum*, 2006, roč. 3, č. 5, s. 178-175.

BRANLARD, Jean-Paul. *Droit de la famille*, 1994, n° 95, s. 8-16.

DUCROCQ-PAUWELS, Karine. Refus d'octroi d'une pension de réversion en cas de Pacs: pas de discrimination injustifiée. *Revue Lamy Droit Civil*, 2014, n°113, s. 43-44.

MIRKOVIC, Aude. *Le mariage, un service public à redécouvrir* », *Revue Lamy Droit civil*, 2012, n°94, s. 55-58.

c) právní předpisy:

Loi n° 99-944 du 15 novembre 1999 relative au pacte civil de solidarité , Code civil

Loi n° 94-654 du 29 juillet 1994 relative au don et à l'utilisation des éléments et produits du corps humain, à l'assistance médicale à la procréation et au diagnostic prénatal

Loi n° 94-629 du 25 juillet 1994 relative à la famille

Loi n° 2009-526 du 12 mai 2009 de simplification et de clarification du droit et d'allègement des procédures

Loi n° 89-462 du 6 juillet 1989 tendant à améliorer les rapports locatifs

Loi n° 2010-769 du 9 juillet 2010 relative aux violences faites spécifiquement aux femmes, aux violences au sein des couples et aux incidences de ces dernières sur les enfants

Loi n° 2002-305 du 4 mars 2002 relative à l'autorité parentale

Loi n° 2007-308 du 5 mars 2007 portant réforme de la protection juridique des majeurs

Loi n° 2011-331 du 28 mars 2011 de modernisation des professions judiciaires ou juridiques et certaines professions réglementées

Loi n° 2006-728 du 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités

Loi n° 2009-1436 du 24 novembre 2009 pénitentiaire, art. 515-3 du CC

LOI n° 2010-769 du 9 juillet 2010 relative aux violences faites spécifiquement aux femmes, aux violences au sein des couples et aux incidences de ces dernières sur les enfants

Loi n° 2004-800 du 6 août 2004 relative à la bioéthique

LOI n° 2014-873 du 4 août 2014 pour l'égalité réelle entre les femmes et les hommes

Loi n° 84 du 20 février 2014 pour l'accès au logement et un urbanisme rénové

Loi n° 2013-404 du 17 mai 2013 ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe

Code général des impôts

Code de travail

Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile

Code de la sécurité sociale

Décret n° 2006-1806 du 23 déc. 2006 relatif à la déclaration, la modification, la dissolution et la publicité du PACS

Décret n° 2009-1591 du 17 déc. 2009 relatif à la procédure devant le juge aux affaires familiales en matière de régimes matrimoniaux et d'indivisions

Décret du 20 août 2012 régit la procédure applicable à l'enregistrement de la déclaration, de la modification et de la dissolution du pacte civil de solidarité reçu par un notaire.

Décret n° 2012-966 du 20 août 2012 relatif à l'enregistrement de la déclaration, de la modification et de la dissolution du pacte civil de solidarité reçu par un notaire

Décret n° 2013-429 du 24 mai 2013 portant application de la loi ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe et modifiant diverses dispositions relatives à l'état civil et au code de procédure civile

Décret n° 93-1362 du 30 décembre 1993 relatif aux déclarations de nationalité, aux décisions de naturalisation, de réintégration, de perte, de déchéance et de retrait de la nationalité française. Dostupný na

<<http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000699753>>.

Convention du 14 mai 2014 relative à l'indemnisation du chômage

Accord d'application n° 14 du 14 mai 2014 pris pour l'application des articles 2, 4 e) et 26 § 1er b) du règlement général annexé à la convention du 14 mai 2014 relative à l'indemnisation du chômage

Directive n° 2000/78/CE du Conseil, du 27 novembre 2000

d) judikatura:

Cons. const., 9 nov. 1999, n° 99-419

Cass.soc., 11 juillet 1989, n° 86-10.665.

Cass 2 E civ., 5 juillet 2001, Bull.civ.II n° 136.11

Rozhodnutí ve věci Karner proti Rakousku ze dne 24. července 2003. Stížnost 40016/98 (získáno 31. 10. 2014 z databáze HUDOC).

Rozhodnutí ve věci Kozak proti Polsku ze dne 2. března 2010. Stížnost 13102/02 (získáno 31. 10. 2014 z databáze HUDOC).

Cour d'appel de Paris, 3e ch., n° 08/15638

TA Nantes, 30 nov. 2004, n° 03-4628, M.B c. Préfet Maine-et-Loire

Cass. 1re civ., 24 janv. 2006, n° 04-17.090, AJ famille n° 4/2006, p.159

Rozhodnutí ve věci Fretté proti Francii ze dne 26. února 2002. Stížnost 36515/97 (získáno 30. 10. 2014 z databáze HUDOC).

Rozhodnutí ve věci M.B. proti Francii ze dne 22. ledna 2008. Stížnost 43546/02 (získáno 30. 10. 2014 z databáze HUDOC).

Cour de cassation, civile, Chambre civile 2, 23 janvier 2014, n° 13-11.362

Cour de cassation, soc., 23 mai 2012, n° 10-18.341

Rozhodnutí ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku ze dne 24. června 2010. Stížnost 30141/04 (získáno 30. září 2014 z databáze HUDOC).

Décision n° 2010-95 QPC du 28 janvier 2011

CA Bordeaux, 11e ch., 19 avr. 2005, n°RG : 04/04683

Avis n° G1470006 et avis n° J1470007, 22 septembre 2014

e) internetové zdroje:

Portál francouzské veřejné správy. Dostupné na <<http://www.service-public.fr/>>.

Proposition de loi n° 3066 du 25 nov. 1992 tendant à créer un "contrat d'union civile. Dostupné na <<http://www.france.qrd.org/texts/cuc.html>>.

Proposition de loi relative au contrat d'union sociale, n° 3315, déposée le 23 janvier 1997. Dostupné na <<http://www.senat.fr/leg/pp196-274.html>>.

Proposition de loi relative au pacte d'intérêt commun. Dostupné na <<http://www.france.qrd.org/texts/hauser-980424.html>>.

Ministère de la justice. Circulaire n° 2007-03 CIV du 5 février 2007 relative à la présentation de la réforme du pacte civil de solidarité. *Bulletin officiel du ministère de la justice*. Dostupné na <http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/boj_20070001_0000_0015.pdf>.

Internetová stránka vztahující se k daňové problematice:

<http://www.impots.gouv.fr/portal/dgi/public/popup.js?sessionId=CZ0VG3ZUSIAYHQFIEIPSFFA?espId=1&typePage=cpr02&docOid=documentstandard_1407&temNvIPopUp=true>.

Internetové stránky vztahující se k problematice sociálního zabezpečení:

<http://www.securite-sociale.fr/La-Securite-sociale-repose-sur-deux-textes-de-reference?id_mot=62>.

<http://www.securite-sociale.fr/L-organisation-de-la-Securite-sociale?id_mot=62>.

Proposition de loi n° 1286 permettant l'accès au mariage des couples de personnes de même sexe. Dostupné na <<http://www.assemblee-nationale.fr/13/propositions/pion1286.asp>>.

Proposition de loi n° 2290 visant à ouvrir le droit au mariage à tous les couples sans distinction de sexe ni de Genre. Dostupné na <<http://www.assemblee-nationale.fr/13/propositions/pion2290.asp>>.

Projet de loi n° 344 ouvrant le mariage aux couples des personnes de même sexe.

Dostupné na <<http://www.assemblee-nationale.fr/14/projets/pl0344.asp>>.

Projet de loi ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe: étude d'impact, dostupné na <<http://www.assemblee-nationale.fr/14/projets/pl0344-ei.asp>>.

La garde des sceaux. *Circulaire du 29 mai 2013 de présentation de la loi ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe*. Bulletin officiel du ministère de la justice.

Dostupné na <http://circulaires.legifrance.gouv.fr/pdf/2013/05/cir_37052.pdf>.

Ministère de l'intérieur. *Circulaire du 13 juin 2013 relative aux conséquences du refus illégal de célébrer un mariage de la part d'un officier d'état civil*. Dostupné na <http://circulaires.legifrance.gouv.fr/pdf/2013/06/cir_37118.pdf>.

Internetové stránky vztahující se k zániku manželství:

Séparation de corps [online] Ministère de la justice, 21.12. 2012 [cit. 31. 10. 2014].

Dostupné na <<http://www.vos-droits.justice.gouv.fr/divorce-separation-11939/separation-et-divorce-des-couples-maries-11946/separation-de-corps-20220.html>>.

Séparation de corps [online] Service-Public.fr, 21.12. 2012 [cit. 31. 10. 2014]. Dostupné na <<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F980.xhtml#N1007A>>.

Internetové stránky podávající informace o počtu uzavřených manželství a PACSů:

Pactes civils de solidarité (PACS) [online]. Ministère de la justice, 24. března 2014 [cit. 1. 11. 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gouv.fr/budget-et-statistiques-10054/donnees-statistiques-10302/pactes-civils-de-solidarite-pacs-25129.html>>.

Évolution du nombre de mariages et de pacs conclus jusqu'en 2013 [online]. Insee [cit. 1.11. 2014]. Dostupné na <http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?ref_id=NATTEF02327>.

13 Shrnutí

Název diplomové práce zní „Alternativní formy soužití se zaměřením na francouzskou úpravu“. Výraz „alternativní formy soužití“ lze chápat ve smyslu náhradní formy soužití k základnímu institutu párového soužití – manželství. Postupně budou představeny dvě formy alternativního soužití ve francouzském právním systému – konkubinát – nesezdané soužití a PACS – forma registrovaného partnerství ve Francii. Podstatná část obsahu bude věnována také nedávno přijatému zákonu, který legalizuje manželství osob stejného pohlaví. Nejširěji a nejpodrobněji se přitom práce zaměřuje na analýzu institutu PACSu.

Otázka právního postavení osob žijících v konkubinátu, PACSu (či registrovaného partnerství), jakož i legalizace manželství osob stejného pohlaví je stále živým a aktuálním tématem. Právní řády různých zemí zavádějí odlišné právní režimy jednotlivých institutů a přiznávají a ukládají tak dotyčným rozličná práva a povinnosti. Předmětem diplomové práce je podrobná analýza výše jmenovaných alternativních forem soužití francouzského rodinného práva – konkubinátu a PACSu, doplněná o stručný rozbor nového zákona o uzavírání manželství homosexuálními páry. Práce si klade za cíl odhalit výhody a nevýhody jednotlivých institutů, zjistit úroveň a kvalitu francouzské právní úpravy, jakož i být případně příručkou inspirující k budoucím legislativním změnám daných institutů v českém právním systému.

V konkrétnější rovině se předmětná práce snaží nalézt odpovědi na otázky právního postavení konkubínů a paksovaných partnerů. Mají konkubíni nějaká práva nebo se jedná jen o faktický stav právem reprobovaný? Jaká je právní povaha PACSu? Jde o obligační či rodinněprávní institut? Jsou nositeli sociálních práv? Jak francouzské právo reaguje na zánik konkubinátu a PACSu? Na všechny tyto a mnohé další otázky se diplomová práce pokouší nalézt odpovědi. Z hlediska povoleného rozsahu však nebylo možno pojmout veškerou problematiku vztahující se k danému tématu. Snahou tak je představit základní a nejpodstatnější prvky jednotlivých institutů.

Struktura práce je následující. Úvodem budou nastíněny dvě možné alternativy manželského soužití – nesezdané soužití a PACS. Druhá kapitola bude věnována analýze konkubinátu – účincím ve sféře osobnostní i majetkové, sociální, daňové aj. Třetí kapitola uvozuje nejrozsáhlejší část práce – studium PACSu. Postupně bude popsána historie zavedení nové právní úpravy včetně stanoviska francouzské Ústavní rady, formální náležitosti založení a vzniku, alternativy majetkového režimu partnerů. Následovat bude analýza účinků

paksovaného svazku – podobně jako u konkubinátu účinky osobní i majetkové povahy aj. Čtenáři bude poskytnuto srovnání podoby daného institutu před reformou z roku 2006 a jeho změn, které nastaly po ní. Posléze bude pojednáno o možnostech zrušení PACSu a následcích zániku. Závěrem následuje exkurz do nového zákona o uzavírání manželství páry stejného pohlaví.

14 Summary

The thesis is called „The Alternative Forms of Cohabitation with the focus on the French Law Regulation“. The term „alternative forms of cohabitation“ can be understood in terms of a replacement form of coexistence to the basic pair of coexistence – marriage.

Two main forms of alternative cohabitation in the French Law Regulation will be presented throughout the thesis – Concubinage as a non-married cohabitation and PACS which is a form of Registered Partnership in France. A substantial part of the work is also devoted to a recently adopted French law regulation that legalizes „the same-sex marriage“, but the thesis is mainly focused on wide and extensive analysis of PACS as an institute.

The question of the legal status of persons living in the concubinage or in PACS, as well as the legalization of same-sex marriage, is still a live and current issue. The legal systems of different countries introduce various legal regimes of these institutes, so that different rights and obligations are granted to the concerned persons.

The core of the thesis provides a detailed analysis of the above mentioned alternative forms of coexistence, completed with the brief description of the new law provision enabling the conclusion of the same-sex marriage. The aim of the thesis is to discover the advantages and disadvantages of these particular institutes, to detect the level and quality of the French regulation and also to come with a manual or inspiration for the eventual future legislative changes of these institutes in the Czech Legal System.

More specifically, the work deals with the questions of the legal status of persons living in the concubinage or in PACS. Do the concubines have any rights or is the concubinage rather a de facto legal status disapproved by law? What is the legal nature of the PACS? Is it an obligation or does it come from family law? Do they derive benefits from the social rights? How does the French law react to the cessation of the concubinage and the PACS? For all these questions and many others, the thesis tries to find answers. In terms of the allowed range, however, it was not possible to include all the matters related to the topic. The main goal is to present the basic and the most important components of the particular institutes.

The structure of the work is the following: In the beginning, two possible alternatives of marriage cohabitation are outlined – the non-married cohabitation and the PACS. The second chapter is dedicated to the analysis of the effects of concubinage – in the personal and property sphere, as well as the social, fiscal and other effects. The third chapter introduces the

largest part of the work – the analysis of the PACS. Subsequently, the thesis deals with the history of the introduction of the new legal regulation, including the view-point of the French Constitutional Council, the formal requirements of the foundation and the creation of the institutes and the alternatives of the property regime of partners. Afterwards, the analysis of effects of the PACS follows – similarly to the concubinage, the personal as well as the property effects and others are described. The readers are allowed to confront the appearance of the PACS before its reformation in 2006 and the changes brought by this reform. Also the possibilities of dissolution of the PACS and the consequences of its disappearance are discussed. The conclusion contains an excursion into the new law regulation on the conclusion of marriage to same-sex couples.

15 Seznam klíčových slov

Alternativní formy soužití, nesezdané soužití, konkubinát, kohabitace, registrované partnerství, PACS, občanský pakt solidarity, manželství osob stejného pohlaví, konkubín, kohabitant, paksovaný partner, osoba homosexuální orientace, Code civil

16 Key words

Alternative forms of cohabitation, non-married cohabitation, concubinage, cohabitation, concubine, Registered Partnership, PACS, same-sex marriage, homosexual, Civil code